

"ΥΠΟΘΕΣΗ - ΑΜΙΑΝΤΟΣ"

και τα τοξικά και επικίνδυνα υλικά και σκουπίδια:

33 Χρόνια μετά.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΝΤΕΛΟΓΛΟΥ, ΧΗΜΙΚΟΣ-MSC ΒΙΟΧΗΜΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ:

-Πάνε περίπου 33 χρόνια από τότε που, για πρώτη φορά, διάβασα για τον Αμιάντο και τα χίλια δύο προβλήματα υγείας που δημιούργησε στους ανθρώπους που δούλευαν με το υλικό αυτό.

-Η πρώτη μου επαφή με το υλικό αυτό έγινε στα μεγάλα Αμιάντο-εργοστάσια του Rochdale στην Αγγλία το 1977.

-Η αποκάλυψη όλης αυτής της «κρυμμένης γνώσης» ήταν κάτι σημαντικό, πολύτιμο και καθοριστικό για 'εμένα. Εκείνα τα χρόνια, η δουλειά των επιστημόνων που τεκμηριώναν και αποκάλυψαν τελικά, τα προβλήματα που δημιουργούσε ο αμιάντος ήταν ένας άθλος. Ο Δρ. Sellikoff και το επιτελείο του, πρόσφεραν πολλά στην τεκμηρίωση της πραγματικής αλήθειας και πάλεψαν απέναντι σε πραγματικά πανίσχυρα «συνδικάτα απόκρυψης και αποσιώπησης της», προκειμένου να τεκμηριώσουν την καρκίνο-γεννητικότητα του αναπνεόμενου Αμιάντου, στην αρχή και του καταπινόμενου ύστερα. Ενός διαδεδομένου υλικού σε χίλιες δύο καθημερινές, τότε χρήσεις. Αλλά και ένα τυπικό τοξικό υλικό το οποίο ακόμη και μετά την χρήση του, όταν πλέον γίνει σκουπίδι, δημιουργεί χίλια δυο περιβαλλοντικά προβλήματα μέχρι να τύχει ασφαλούς απόρριψης και εξουδετέρωση των επιδράσεων του. Ο Αμιάντος εξακολουθούσε, τα χρόνια εκείνα, να είναι η βάση πάνω στην οποία στηρίχτηκαν πανίσχυρες αλλά δυστυχώς άνωθεν υποβόρες, παγκόσμιες βιομηχανικές και οικονομικές, αυτοκρατορίες.

-Δύο χρόνια μετά, 1979, ήμουν στο Δ.Σ της Ένωσης Ελλήνων Χημικών, πρόεδρος τότε ήταν η καθηγήτρια Ειρήνη Δηλάρη, με κάλεσε λοιπόν, να πάμε στο εργοστάσιο Αμιάντο-τσιμέντου και αμιάντο-προϊόντων στην Πάτρα της AMIANTIT, θυγατρικής της τότε ΕΔΟΚ-ΕΤΕΡ. Πανίσχυρης κατασκευαστικής εταιρίας Δημοσίων έργων. Σκοπός ήταν να δούμε σε τι; συνθήκες ζουν και δουλεύουν οι εργαζόμενοι εκεί. **Ήταν τραγωδία!**

-Η τερατώδης παραμόρφωση και αποσιώπηση της αλήθειας. Το χάλι των συνθηκών εργασίας στους χώρους του εργοστασίου με έκανε να ξεγερωθώ.

-Ήταν η εποχή που ο αμιάντος σταματούσε να χρησιμοποιείται στις ΗΠΑ, Καναδά, Αγγλία γιατί «τους έρχονταν ακριβός» όταν συνοδεύονταν με μέτρα προστασίας των εργαζομένων και την βρώμικη τεχνολογία του την μετέφεραν στις υποανάπτυκτες χώρες: Ελλάδα, Ινδία κ.λ.π. όπου η άγνοια και έλλειψη νομοθετημένων μέτρων προστασίας της υγείας στην εργασία, επέτρεπε να συνεχιστεί μια νέα κερδοφόρα εκμετάλλευση των «τοξικών θανατηφόρων υλικών». Μία κλασική περίπτωση που ικανοποιούσε αυτό που λέγαμε τότε "Εξαγωγή" της βρώμικης τεχνολογίας, εν ονόματι «μιας πολυπύθνητης Βιομηχανικής Ανάπτυξης».

-Ήταν η εποχή που το αγγλικό asbestos, που σημαίνει Αμιάντος, το μετέφραζαν "Ασβέστιο", στις επίσημες Εργοστασιακές ανακοινώσεις της AMIANTIT, που δημοσιεύονταν στις εφημερίδες της Πάτρας και έλεγαν "Το ασβέστιο είναι ένα άκακο υλικό που βρίσκεται παντού στην φύση και φυσικά δεν θεωρείται επικίνδυνο μιας και περιέχεται στα κόκκαλα μας και στις πατάτες".

-Και αυτά λέγονταν στους άμοιρους εργάτες της AMIANTIT που έτρωγαν το κολατσιό τους πάνω στα τσουβάλια με τον Αμιάντο, στους χώρους παραγωγής μέσα, όπου δεν έβλεπες την μύτη σου από την αιωρούμενη σκόνη Αμιάντου!! Το ίδιο συνέβαινε και στο άλλο εργοστάσιο κάτεργο στην Λάμψακο της Εύβοιας.

-Αυτά τα χρόνια, μετέφρασα, δημοσίευσα, αρκετά κείμενα και ντοκουμέντα για τον Αμιάντο και τα τοξικά υλικά στα "Χημικά Χρονικά" και σε άλλα περιοδικά και μίλησα σε συναντήσεις. Ήταν ότι «υλικό μπορούσα να μαζέψω τότε» και θέλω να πιστεύω, ότι εκείνα τα κείμενα έγιναν ευκαιρία να ευαισθητοποιηθούν και να συμβάλλουν με την πολύτιμη επιστημονική τους δουλειά και πολλοί άλλοι επιστήμονες συνάδελφοι, ανοίγοντας αυτή την καυτή γνώση στην Ελλαδική πραγματικότητα. Ήταν και 10 χρόνια αργότερα από άλλες χώρες. Κι ήταν πολλοί και "ωραίοι" οι συνάδελφοι επιστήμονες αυτοί». Δουλεύαμε εθελοντικά, παρουσιάζοντας και τεκμηριώνοντας, με χίλια βάσανα και διωγμούς, και στην Ελλάδα του 1980, την επικινδυνότητα του Αμιάντου και τα προβλήματα του σαν τοξικό και καρκίνο-γενετικό υλικό.

-Με όλη αυτή την συσσώρευση της δουλειάς φθάσαμε πλέον «να γνωρίζουμε τεκμηριωμένα» από τότε, την καρκίνο-γεννητικότητα του αναπνεόμενου και καταπινόμενου αμιάντου. Αυτό που σήμερα πλέον **υπάρχει σαν δεδομένο** μέσα από την "εισαγόμενη" από Ε.Ε νομοθεσία και γνώση γενικότερα για **τον κίνδυνο των τοξικών υλικών**. Τότε δεν υπήρχε η σχετική νομοθεσία και αναγνώριση τις σχετικής γνώσης. Έτσι δουλεύαμε, κόντρα σε χίλιες σκόπιμες παραμορφώσεις και ψέματα σκοπιμότητας, που διέδιδε η άλλη πλευρά, των ισχυρότατων οικονομικών συμφερόντων, γύρω από τον Αμιάντο, και τα άλλα επικίνδυνα και τα τοξικά χημικά υλικά.

-Σε αυτά τα 33 χρόνια πορείας για γνώση, ντοκουμέντα και εκλαΐκευση των δεδομένων **«με τα τοξικά υλικά στους χώρους δουλειάς και το περιβάλλον γενικότερα»**, έχω γνωρίσει πολλές δουλειές και γραπτά σημαντικότερων επιστημόνων, διανοουμένων, ακαδημαϊκών αλλά και ανθρώπων της Βιομηχανίας.

-Όμως νομίζω, **ότι το κείμενο αυτό που αποφάσισα να αποδώσω** στα Ελληνικά, παρουσιάζοντάς το σε αυτήν την ευκαιρία, είναι ένα χαρακτηριστικό και αποκαλυπτικό κείμενο, σε σχέση με όσα έχω διαβάσει. Είναι ένα σπαρταριστό κείμενο της **"άλλης πλευράς"**.

-Το κείμενο αυτό έγραψε ο Bill Sells. Είναι ο πρώην διευθυντής και πρόεδρος της John Manville Corporation μιας από τις γιγαντιαίες εταιρίες παραγωγής Αμιάντου και Αμιάντο-προϊόντων στον κόσμο, που καθόρισε, με «τις εταιρικές παρεμβάσεις σκοπιμότητας στην επιστήμη» πολλές από τις παραμέτρους και τις εξελίξεις της "υπόθεσης Αμιάντος" στην παγκόσμια σκηνή, Αλλά και την όλη υπόθεση γύρω από την χρήση και συνέχιση δουλειάς με τα τοξικά υλικά γενικότερα. Το άρθρο αυτό δημοσιεύτηκε στο Harvard Business Review τον Μάρτιο-Απρίλιο 1994 σελ.76-90. Το θεωρώ σημαντικότερα διδακτικό για πολλούς. Τα όσα αναφέρει έχουν ισχύ μέχρι και σήμερα, για παρά πολλά τοξικά υλικά και προϊόντα. Ειδικά η επισήμανση του «για την έλλειψη τις εταιρικής κουλτούρας, υπευθυνότητας και αισθήματος ευθύνης απέναντι στους εργαζόμενους, τους γείτονες των εργοστασίων αλλά και τους πελάτες των προϊόντων, όταν δουλεύεις με ειδικά –επικίνδυνα υλικά» είναι μοναδικής αξίας αποκάλυψη. Έτσι το κείμενο αυτό απευθύνεται σε όλους εκείνους που επιλέγουν και επιμένουν να τα δουλεύουν τυχάρπαστα, προκειμένου να κάνουν αρπαχτές!! Μαζί απευθύνεται σε «όλους τους αρμοδίους» των εξουσιών μας που συμπεριφέρονται "Βασιλικότερα του Βασιλέως", χρόνια τώρα, υπηρετώντας παράνομα συμφέροντα αντί «το δημόσιο συμφέρον» (για το οποίο προσελήφθησαν είτε ψηφιστήκαν) στην δημόσια θέση και ετάχθησαν, (εν πάση περιπτώσει) να υπηρετούν.

ΑΦΙΕΡΩΣΗ: Επιτρέψτε μου τούτο το γραπτό να το αφιερώσω στην μνήμη των τόσων εργαζομένων Ελλήνων **που έχασαν και χάνουν**, την ζωή τους άδικα. Ρυπασμένοι και τοξινωμένοι, στον χώρο δουλειά τους, καθώς προσέρχονται, προσπαθώ-

ντας να κερδίσουν το μεροκάματο. Είτε τοξινω-νται στην γειτονιά όπου ζουν, «αγκαλιά» με τα ρυπαντικά εργοστάσια. Θεωρώ ότι υπήρξαν αδικαιώτα θύματα στον "βωμό της σκοπιμότητας και της απόκρυψης της αλήθειας". Απία ήταν και είναι, η ανεύθυνη στάση των διαχειριστών του τομέα αυτού της Βιομηχανικής παραγωγής, που όπως και ο Sells λέει "η αιτία που χάθηκαν τόσες χιλιάδες ζωές, αλλά πέθανε και μία ολόκληρη βιομηχανία, ήταν ότι οι ιδιοκτήτες και τα διευθυντικά στελέχη της βιομηχανίας αυτής, δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν στις ευθύνες που είχαν αναλάβει".

-Εύχομαι και προσπαθώ και τούτη η εμπειρία να φανεί χρήσιμη στους άλλους, αυτούς που συνεχίζουν να δουλεύουν, είτε επιτρέπουν να δουλεύουν ανεύθυνα τα τοξικά επικίνδυνα υλικά σε εργοστασιακές «συνθήκες γαλέρας». Ελπίζω να θυμίσει στους εθελουφλούντες και εφρησυχάζοντες, ότι μιλάμε για **"επικίνδυνα και τοξικά υλικά" σε προϊόντα, στερεά σκουπίδια, υγρά λύματα**, που και τώρα ακόμη, μας περιτριγυρίζουν και τώρα ακόμη, ανεύθυνα τα διαχειριζόμαστε και χωρίς καμία προσοχή και γνώση. Συνεχίζουμε να τα σπέρνουμε εδώ και εκεί, χωρίς ντροπή και ευθύνη, τοξινώνοντας τους τόπους μας, καταστρέφοντας τους ανεπανόρθωτα, βάζοντας ανθρώπους να τα δουλεύουν, με πλήρη άγνοια του κινδύνου! προκειμένου να υπάρξει μεγιστοποίηση κέρδους. Όμως αυτά τα χημικά τοξικά υλικά, δεν δίνουν χρονικά περιθώρια ανοχής και δεν περιμένουν! Κάνουν **«την φονική τους δουλειά» συνεχώς!** Ενώ εμείς, σαν εξουσίες, σαν οργανωμένη κοινωνία, σαν «κοινωνικοί και λαϊκοί φορείς», σαν κόμματα, σαν άνθρωποι, «κοιτάμε τα άστρα, και σφυράμε ανέμελα» (είτε κλέφτικα!!)

-Συμπεριφερόμαστε **«χωρίς σκέψη και ευθύνη»** τόσο για τις ζωές, που τώρα καταστρέφονται, όσο και τις ζωές των ανθρώπων, που και τις επόμενες γενεές θα θερίζονται. Αυτοί «χωρίς να ξέρουν» θα ζήσουν με την υπονομευμένη υγεία που τους μεταδώσαμε. Δυστυχώς, θα ζήσουν σε τούτα τα χώματα που τους αφήνουμε κληρονομία. Θα πιούν και θα κολυμπήσουν σε τούτα τα νερά, που τους αφήνουμε. Θα αναπνεύσουν τούτον τον αέρα, αυτής της ωραίας μας πατρίδας και των τόπων της, που επιτρέψαμε να τις συλήσουν οι ρυπαντές μας, για να τα οικονομήσουν.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΝΤΕΛΟΓΛΟΥ 2010

" ΤΙ ΜΕ ΔΙΔΑΞΕ Ο ΑΜΙΑΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΡΙΣΚΟΥ "

- Γραμμένο από τον **Bill Sells**.

Επιμέλεια και απόδοση κειμένου στα Ελληνικά: Θανάσης Παντελόγλου.

- Σαν Διευθυντικό στέλεχος και Μέλος του ΔΣ της πολυεθνικής Johns Manville Corp. για περισσότερο από 30 χρόνια, υπήρξα μάρτυρας μιας τεράστιας εταιρικής τυφλότητας και επανάπαυσης, ίσως της πιο χαρακτηριστικής του 20ού αιώνα.

- Η ουσία της εθελούσιας τυφλότητας, δεν ήταν αυτό καθεαυτό το γεγονός , της βιομηχανοποίησης και πώλησης ενός επικινδύνου προϊόντος. Εκατοντάδες, άλλωστε, εταιρίες κατασκευάζουν και πιο επικίνδυνα υλικά από τον Αμιάντο και τα προϊόντα του π.χ. τα χίλια δύο τοξικά Οργανικά Χημικά, τα εκρηκτικά, τα δηλητήρια. Και όμως και οι εταιρείες και οι εργαζόμενοι σε αυτές επιβιώνουν!

- Η ουσία επίσης της εταιρικής τυφλότητας της Manville Corp, δεν ήταν ακόμη, η τόσο συχνά αποδειχθείσα, αδιαφορία της να προειδοποιήσει τους πελάτες της και τους εργάτες της, για τους κινδύνους που αυτή γνώριζε καλά , ότι δημιουργούσε ο Αμιάντος. Αυτά τα γνώριζε από τα χρόνια του 1940, όταν δημιουργήθηκαν οι μεγάλες επιδράσεις στην υγεία των ανθρώπων που δούλευαν με τα προϊόντα της.

- Με δεδομένο τις ιδιόμορφες τότε συνθήκες της πολεμικής παραγωγής και την μικρή σημασία που τότε έδιναν για τα περιβαλλοντολογικά θέματα , δεν θα χρειαζόνταν τίποτα παραπάνω από το να είχε τότε διατυπώσει κάποιες οδηγίες για την επικινδυνότητα των υλικών, για να αποφυγή μετά την εταιρική τραγωδία.

- Κατά τη γνώμη μου, η εταιρική αυτή τυφλότητα, που στοίχισε χιλιάδες ανθρώπινες ζωές και ταυτόχρονα κατέστρεψε μια ολόκληρη βιομηχανία, Ήταν τυφλότητα των Ανώτατων Διευθυντικών Στελεχών της Εταιρίας.

- Μια θανατηφόρα πραγματικά τυφλότητα να αντιμετωπίσουν τα γεγονότα που τους αφορούσαν. **Η Αμιάντωση**, ήταν μια πνευμονική -μη καρκίνο-γενετική ασθένεια- που δημιουργούσε η αναπνοή ινών αμιάντου. Ήταν γνωστή από το 1900.Όπως ήταν γνωστές και οι πρώτες σαφείς αποδείξεις για την αίτιο-γένεση **του μέσο-θυλιόματος**, του πνευμονικού Καρκίνου, οι οποίες εμφανίστηκαν από το 1930.

- Κι όμως οι Ανώτατη Διεύθυνση της Manville, και τα διευθυντικά της στελέχη στα διάφορα επίπεδα, ήταν απρόθυμοι ή ανίκανοι να πιστέψουν στις μακροχρόνιες συνέπειες αυτών των τεκμηριωμένων πια συνεπειών. Αρνήθηκαν ή σε τελευταία ανάλυση δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν στα καθήκοντα και τις βαθύτερες ευθύνες που συνήθως συνεπάγεται η Διευθυντική θέση.

- Εάν είχαν τότε αντιδράσει στους επί-σημειούμενους κινδύνους της Αμιάντωσης και του μεσοθυλιόματος με εκτεταμένες ιατρικές έρευνες επιβεβαίωσης, με ειλικρινείς και ανοιχτές γνωστοποιήσεις, επίμονες προειδοποιήσεις και προγράμματα εντατικής τεχνολογικής ανανέωσης των χώρων παραγωγής για περιορισμό της εκπομπής της σκόνης Αμιάντου. Όπως και του καθαρισμού των χώρων εργασίας από την Αμιαντόσκονη, θα είχαν σώσει από τότε χιλιάδες ζωές ανθρώπων και κατά πάσα πιθανότητα θα είχαν σώσει από τότε χιλιάδες ζωές ανθρώπων και κατά πάσα πιθανότητα θα είχαν περισώσει τα λεφτά των μετόχων τους, την ίδια την βιομηχανία Αμιάντου και το ίδιο το προϊόν (μια και ακόμα δεν έχει βρεθεί το τέλει υποκατάστατο του αμιάντου. Σε μια σειρά εφαρμογών). Αν τα προϊόντα τα έφτιαχναν σωστά και έδιναν ασφαλείς οδηγίες χρήσεώς τους θα ήταν μέχρι τώρα χρήσιμα στην αγορά!. Αντί αυτών η Manville, και οι υπόλοιπες εταιρείες Αμιάντου, δεν έκαναν τίποτα στα σοβαρά και με συνέπεια.

- Ξεκίνησαν κάποιες επιδημιολογικές έρευνες αλλά τις σταμάτησαν νωρίς. Εκδώσαν κάποια φυλλάδια με οδηγίες προστασίας και έδωσαν οδηγίες για καθαρισμό εργοστασίων. Αλλά η εφαρμογή τους ποτέ δεν ελέγχτηκε και κανέναν δεν πίεσαν να τον εφαρμόσει. Με δυσκολία αναγνώριζαν τα γεγονότα αλλά ποτέ δεν ειδοποίησαν τους πελάτες τους για τους πιθανούς κινδύνους. Αυτή η εταιρική συλλογική απάθεια και έλλειψη δράσεως ήταν χαρακτηριστική.

- Το βασικό μάθημα που πήρα υπηρετώντας 30 χρόνια και βάλε την βιομηχανία Αμιάντου και Υαλονημάτων αργότερα είναι ότι: Η υπευθυνότητα ήταν μια κενή περιεχομένου έννοια για τους διευθυντές! Η αδιαφορία ήταν ενδημική ένα βασικό συστατικό της **"εταιρικής κουλτούρας"** `Ήταν η άρνηση των γεγονότων"! ήταν εξαπλωμένη σε τέτοιο βαθμό που όταν ακόμη έφτασαν στην ανώτερη διοίκηση, να τα θεωρούν «θέματα της Δ/σης Υγείας και ασφάλειας»,πολλά από τα ανώτερα και μέσα στελέχη της εταιρίας, συνέχιζαν να οχυρώνονται πίσω από την αδιαφορία και τον καλλιεργημένο από χρόνια εφησυχασμό τους στα θέματα αυτά. Τους αρκούσε συνεχώς να αρνούνται την ουσία των γεγονότων και να παραμένουν αρνητικά "στα επιχειρήματα του γράμματος του νόμου!"

- Δεν πρόκειται να γράψω, πότε;; και πώς;; η ανώτατη διεύθυνση της John Manville γνώρισαν τα θέματα των κινδύνων από τον Αμιάντο. Κατά μια λογική, ποσώς ενδιαφέρει για τα σημερινά δεδομένα, μια και τελικά οι σύγχρονοι νόμοι για την Αστική Ευθύνη προϊόντος (που ξεκίνησαν από τις ζημιές του Αμιάντου) είναι βασισμένος πάνω στην αρχή ότι "οι εταιρίες τοξικών και καρκινογενετικών προϊόντων, Έχουν την απόλυτη υπευθυνότητα των προϊόντων τους που θέτουν σε λειτουργία στην αγορά ,**ανεξάρτητα από το αν ξέρουν ή δεν ξέρουν** τους κινδύνους που μπορούν να φέρουν τα προϊόντα τους. Αυτή σίγουρα είναι μια αρχή αναδρομικής ευθύνης των διευθυντικών στελεχών. Αλλά είναι ακριβώς η ίδια αρχή που διέπει και κάθε άλλη ευθύνη που επωμίζονται τα διευθυντικά στελέχη της εταιρίας, **την Πρόβλεψη.**

- Συνήθως από αυτούς περιμένουμε να έχουν γνώση και να έχουν **εκτίμηση εκ των προτέρων**, στις απαιτήσεις σε χρηματοδοτικά κεφάλαια **πριν αυτά χρειαστούν.** Την ανταπόκριση αγοράς **προτού εκδηλωθεί.** Τις ανάγκες σε προσωπικό για να διατάξουν προσλήψεις, τις ανάγκες για ερευνητικά προγράμματα που θα δώσουν ζωή στην εταιρία μελλοντικά ,και την ανάπτυξη νέων προϊόντων που θα κάνουν το θαύμα της εταιρικής βιωσιμότητας στην αγορά του μέλλοντος. Και μία ολόκληρη σειρά από άλλα τέτοια καθήκοντα που βασικό τους συστατικό είναι η πρόβλεψη! Και η κρίση μας, για το εάν είναι επιτυχημένα ή όχι τα στελέχη αυτά μιας εταιρίας πάντα βασίζεται στο **"αν πρόβλεψαν τότε σωστά!"**

- Επίσης περιμένουμε, από τα στελέχη μιας εταιρίας, να εξετάζουν, να διερευνούν ψάχνουν σωστά τα συμβαίνοντα στην εταιρία τους στην καθημερινή της δράση. Εάν ακριβώς αυτά τα στελέχη δεν μπορούν να εκτιμήσουν τα δεδομένα και να προβλέψουν τα επερχόμενα και να τα αποτρέψουν ,κρίνονται σαν ανίκανοι διαχειριστές της μελλοντικής πορείας της εταιρίας. Χάνουν την θέση τους και για αυτό τον λόγο, χάνουν την ευκαιρία προβιβασμού τους, απολύονται. Ίσως όμως χάνεται μαζί με την αβλεψία τους όλη η εταιρία.

- Έτσι σήμερα πια, τα δικαστήρια και ο νόμος της Αστικής ευθύνης προϊόντος, στις ΗΠΑ, τους ζητά να δείχνουν ακριβώς αυτή την ίδια διευθυντική ευθύνη και στα θέματα τοξικότητας και επικινδυνότητας των προϊόντων τους! για όλη την ζωή τους στην αγορά αλλά και σαν σκουπίδι. Ένα δεδικασμένο που προϋπάρχει πια, είναι η εκδίκηση της περίπτωσης του J.Besada εναντία στην Johns Manville Corp. 90N.Z.191,447A 14539 (1982) όταν το ανώτατο δικαστήριο του New Jersey, Δεν αναγνώρισε στον παραγωγό προϊόντος ακόμα και "την δυνατότητα να αγνοεί κάποιος " Υπεύθυνος τον κίνδυνο από το προϊόν που παράγει. `«Εστω και εάν, δεν έχουν δημοσιευθεί τα επιστημονικά αποδεικτικά στοιχεία ότι αυτό, είναι επικίνδυνο, τοξικό ή καρκινογόνο».

- **Για να προστατέψουν τους εργαζόμενους, τους πελάτες, τους μετόχους, τους χρηματοδοτικούς οργανισμούς, την κοινωνία αλλά και ολόκληρους τομείς παραγωγής από τους κινδύνους προερχόμενους από τις πρώτες ύλες, προϊόντα, παραγωγικές διαδικασίες και τοξικά απόβλητα, οι ιδιοκτήτες, οι διευθυντές και οι διοικούντες τις εταιρίες, πρέπει να προχωρήσουν μπροστά να βγουν μπροστά από σκοπιμότητες, Επαγγελματικά και ιδιοτελή μικροσυμφέροντα, από αμυντικές οχυρώσεις "πίσω από το γράμμα και τους τύπους του νόμου". Πρέπει να συνειδητοποιούν πρώτοι ,να μπαίνουν επικεφαλείς και να πρωτοστατούν στην ελαχιστοποίηση και την απόσβεση του περιβαλλοντικού ρίσκου και για την ζωή του κόσμου!!** Πρέπει να μελετούν, αναλύουν, επικοινωνούν, να δίνουν και να παίρνουν δεδομέ-

να, που θα τους βοηθούν να προβλέπουν και να ελαχιστοποιούν την επικινδυνότητα και των μεθόδων δουλειά τους και των προϊόντων και παραπροϊόντων που αυτοί μπορούν να προκαλέσουν την δημιουργία τους.

- Δεν τοποθετώ τα πράγματα σε μία ηθικολογική και αποσπασματική ευαισθησία των υπευθύνων των εταιριών. Δεν μιλώ απλά από θεωρητική πλευρά!

Τα έμαθα όλα αυτά από πρώτο χέρι και με τον ποιο οδυνηρό τρόπο. Σαν αυτόπτης μάρτυρας εποχών όπου εργαζόμενοι στην εταιρία αλλά και πελάτες των προϊόντων της υπέφεραν και πέθαιναν εξαιτίας του Αμιάντου που δούλευαν.

- Είμαι αυτόπτης μάρτυρας της διάψευσης της πιο κολοσσιαίας εταιρικής «τυφλής πολιτικής» που κατέληξε τελικά το 1992 μετά από πολύχρονους δικαστικούς αγώνες να υποχρεωθεί, στην "Δήμευση υπέρ των θυμάτων της" κάθε περιουσιακού της στοιχείου. Όταν κατέθεσε 150 εκατομμύρια δολάρια μετρητά, 1.6 δις εκατομμύρια δολάρια σε τίτλους αμοιβαίων κεφαλαίων καθώς και το 80% των κοινών της μετοχών σε ειδικό ίδρυμα που θα φροντίζει από εδώ και πέρα τα θύματα των προϊόντων Αμιάντου, εργάτες και πελάτες, που παρήγαγε η εταιρία, χωρίς ποτέ να προειδοποιήσει για τον κίνδυνο.

- Το ειδικό αυτό ίδρυμα έχει ακόμα το δικαίωμα στα επόμενά του 1992 χρόνια, και για όσα ακόμα χρόνια θα υπάρχουν θύματα αμιάντωσης και μεσοθυλιόματος, που θα ζητούν αποζημίωση από την εταιρία, να εισπράττει από το πρώτο 20% των παγκοσμίων κερδών της εταιρίας Manville Corp. από την οποιαδήποτε άλλη μορφή και είδος δραστηριότητας της, προκειμένου να καλύπτει τα θύματα του αμιάντου.

- Είναι σημαντικό επίσης εδώ να πω, ότι σαν διευθυντής της ίδιας εταιρίας στα εργοστάσια Αμιάντου και αργότερα Υαλονηματος της εταιρίας διδάχτηκα στην πράξη, μέσα από τραγωδίες (και αυτό είναι σημαντικό), αυτό που λέμε τώρα πια Υπεύθυνο, Κουμάντο και Υπεύθυνη-Σοβαρή καθοδήγηση παραγωγή (μια ενεργή αποδοχή των ευθυνών του προϊόντος και της διαδικασίας παραγωγής του). Και αυτό αποτελεί, σε βραχυπρόθεσμη και Μακροπρόθεσμη προοπτική την μόνη αποτελεσματική συμβολή του κάθε στελέχους προς την εταιρία. Τόσο στην κερδοφορία της, την επιβίωσή της στην αγορά, καθώς και την ανταγωνιστική επιβίωση στην αγορά, του ιδίου του προϊόντος της.

- Δεν λέω, αυτό είναι δύσκολο, επίπονο και ίσως εξοντωτικό σε προσωπικό επίπεδο, αλλά είναι το μόνο που είναι αναγκαίο!

- Μπήκα στην John Manville, τον Ιούνιο του 1960, φρέσκος απόφοιτος Κολλεγίου, μετά από 4 χρόνια υπηρεσία στους πεζοναύτες. Όταν προσλήφθηκα η John Manville ήταν ο μεγαλύτερος παραγωγός ινών Αμιάντο-προϊόντων στις ΗΠΑ και ο μεγαλύτερος παραγωγός ινών Αμιάντου στον Δυτικό κόσμο. Παρήγαγε 500 προϊόντα σε 33 εργοστάσια και ορυχεία, κατά μήκος των ΗΠΑ και του Καναδά.

- Στα μάτια μου η Manville φάνταζε η ιδανική εταιρία για να δουλέψω και να κάνω καριέρα! Μια παλιά, εγκατεστημένη καλά στην Αγορά εταιρία, βρισκόταν στις 500 εταιρίες του Χρηματιστηριακού δείκτη Down-Jones. "Ήταν ο πιο μεγάλος από τους μεγάλους" χώρος για καριέρα. Από τη ίδρυσή της το 1858, η Manville ειδικεύτηκε στον Αμιάντο, στο θαυμαστό υλικό με τις μοναδικές ιδιότητες "άκαυστο", ελαφρό, ευέλικτο, ισχυρό, εξαιρετικό μονωτικό! Ιδιότητες που το έκαναν αναντικατάστατο σε χιλιάδες βιομηχανικές και εμπορικές εφαρμογές.

- Κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η κυβέρνηση χαρακτήρισε τον Αμιάντο Στρατηγικό Υλικό και η χρήση του αυξήθηκε, μαζί και η πλημμελής εφαρμογή του. Στην διάρκεια των Ναυπηγήσεων των πλοίων του πολέμου, οι μονωτές ναυπηγοεργάτες ψέκαζαν μονωτικό μείγμα Αμιάντου κάτω από τα καταστρώματα και πάνω στις σωληνώσεις μέσα σε περιβάλλον εκτινασσόμενης σκόνης που αυτόπτες μάρτυρες την χαρακτήριζαν σαν "μια αποκάλυψη της κόλασης" (glimse of hell). Την ίδια εποχή στα εργοστάσια Αμιάντο-προϊόντων και στα υφαντουργεία Αμιαντόπανου η σκόνη του Αμιάντου συγκεντρώνονταν σε τέτοιες ποσότητες που "τα πνευμόνια μπούκωναν".

- Αργότερα, συχνά δεκαετίες αργότερα, ο κόσμος που δούλεψε σε αυτές τις

εφαρμογές άρχισε να εμφανίζει Αμιάντο-γενείς ασθένειες, συμπεριλαμβανομένων και ειδικών μορφών Αμιάντο-γενούς καρκίνου των πνευμόνων. Δεκάδες χιλιάδες αρρώστησαν και έγιναν ανάπηροι.

- Οι απαιτήσεις για αποζημιώσεις απέναντι στην John Manville ανέρχονταν σε εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια. Το 1982 η Manville ζήτησε την υπαγωγή της στο "Κεφάλαιο περί πτώχευσης 11" παρότι εκείνη την χρονιά πήγαιναν για τις πρώτες θέσεις κερδοφορίας του καταλόγου των 500 πιο πετυχημένων εταιριών του FORTUN. Η πτώχευση αναγνωρίστηκε το 1988 και οι μέτοχοί της (που πολλοί ήταν εργαζόμενοι σε αυτήν, όπως και τα συνταξιοδοτικά τους ταμεία) έχασαν το 98% της αξίας των μετοχών τους!

- Το 1960 ήμουν άσχετος με την ιστορία της εταιρίας, Ελάχιστα γνώριζα την επικινδυνότητα του προϊόντος μας, πράγμα που μόνο λίγοι εργαζόμενοί μας ήξεραν και ακόμη λιγότεροι συζητούσαν για αυτό. Και όπως ήταν φυσικό τίποτα δεν μπορούσα να υποπτευθώ από τα όσα σοβαρά βγήκαν μπρός μου, καθώς πέρασαν τα χρόνια. Ξεκίνησα από το τμήμα πωλήσεων της Manville και γρήγορα πέρασα στο marketing και το 1968 πέρασα στην παραγωγή σαν εκπαιδευόμενος διευθυντής παραγωγής. Μετά από κάποια ταχύρυθμη ενημέρωση στο εργοστάσιο της Manville στο New Jersey, ανέλαβα ευθύνες σαν επικεφαλής παραγωγής του εργοστασίου στο Wankenang του Ιλινόις. Η εντολή που είχα ήταν να ξαναγυρίσω στις αποδεκτές νόρμες απόδοσης, ένα εργοστάσιο που έφτιαχνε σωλήνες αμιαντοτσιμέντου που πήγαινε κατά διαβόλου και ως προς την κερδοφορία του και ως προς την παραγωγικότητά του !

- Το εργοστάσιο βρίσκεται κοντά, και έχει την θέα, της λίμνης Μίσιγκαν από την οποία την χωρίζει μια τεράστια έκταση που την χρησιμοποιούσαν για να αποθηκεύουν τα σκάτια παραγωγής τα οποία σχημάτιζαν τεράστια βουνά. Μέσα από αυτή την περιοχή έπρεπε να περάσω, καθώς ερχόμουν προς τις εγκαταστάσεις του εργοστασίου, στα κεντρικά του κτίρια που ήταν κτισμένα το 1923. Μάλιστα θυμάμαι που σταμάτησα και παρατηρούσα μια τεράστια μπουλντόζα να θάβει σε "Υγειονομική Ταφή" σκάριτες σωλήνες αμιαντοτσιμέντου, 36 ιντσών διάμετρο, και σε λίγα λεπτά το αμάξι μου είχε πνιγεί από δύο δάχτυλα σκόνη από τα Αμιαντοτσιμέντα που έθαβε η μπουλντόζα.

- Τα κτίρια δεν είχαν παράθυρα και οι τοίχοι ήταν από κυματοειδή φύλλα Αμιάντου. Μέσα στο κτίριο που πρωτοπήγα ένα περονοφόρο ανυψωτικό πέρασε μπροστά μου κουβαλώντας παλέτες με έτοιμους συνδέσμους σωλήνων, αφήνοντας πίσω του σύννεφα σκόνης. Από τις πρώτες απαντήσεις που πήρα από τον κόσμο που δούλευε εκεί ήταν ότι: «Τα πράγματα έχουν τώρα βελτιωθεί κατά πολύ, παλιότερα». Μου έλεγαν: «δεν μπορούσες να διακρίνεις τίποτα από την μία πλευρά του κτιρίου έως την άλλη». Και όμως εγώ έβλεπα την σκόνη Αμιάντου συσσωρευμένη και σωματοποιημένη πάνω σε κάθε οριζόντια επιφάνεια μηχανής ή προεξοχής των τοίχων και απλά αναρωτιόμουν, "που έπεσα!!"

- Το εργοστάσιο του Wankenang ήταν μια τρομερή εμπειρία ευθύς εξαρχής. Είχα συνηθίσει από τα τμήματα πωλήσεων ότι: Έτσι και σχόλαγες, η δουλειά σταμάταγε να σε απασχολεί. Στις παραγωγές όμως, όπου τα μηχανήματα δουλεύουν 24 ώρες το 24ωρο, τα ατέλειωτα προβλήματα λειτουργίας δεν σε αφήναν ποτέ! Ακόμα και όταν πήγαινα στο σπίτι, δήθεν να ξεκουραστώ, το τηλέφωνο συνέχεια χτυπούσε και με ζητούσαν από το εργοστάσιο. Δεν θυμάμαι ποτέ κανείς να μου τηλεφώνησε για να μου πει ένα καλό νέο. Όλοι τηλεφωνούσαν στο μέσο της νύχτας για προβλήματα και τρεχάματα.

- Έναν από τους πρώτους στόχους που έβαλα με την άφιξή μου στο εργοστάσιο ήταν να ανεβάσω την παραγωγικότητα. Πόσες αλήθειες ανακάλυψα πάνω σε αυτό, καθώς δύο χρόνια παιδεύομουν στο εργοστάσιο αυτό. Καταρχήν όλοι έλεγαν πως η μικρή παραγωγικότητα είχε την αιτία της στις κακές σχέσεις με το συνδικάτο των εργαζομένων, το οποίο συνεχώς μπλοκάριζε κάθε μέτρο αύξησης της παραγωγικότητας. Εκείνη όμως η αλήθεια που έμαθα ήταν «Ότι κάτι πιο σύνθετο και βαθύ δημιουργούσε τα προβλήματα.

- Καθώς η κερδοφορία του εργοστασίου συμπιέζονταν, οι προηγούμενοι διευθυντές μείωναν τα έξοδα και τον χρόνο που αφιέρωναν στην συντήρηση του.

Έτσι ένας φαύλος κύκλος από χαμένους χρόνους παραγωγής και έλλειψη φροντίδας για τα μέσα παραγωγής βρισκόταν συνεχώς κοντά μου. Από την άλλη πλευρά πάλη, μια συνειδητή εγκατάλειψη κάθε φροντίδας για τον χώρο εργασίας και για τα μέτρα προφύλαξης από την σκόνη Αμιάντου, έριχνε πολύ χαμηλά το κέφι των εργαζομένων για δουλειά.

- Το κυριότερο όμως ήταν , **η κουλτούρα** που επικρατούσε στα διευθυντικά στελέχη της Manville. Αύτη είχε βοηθήσει να αναπτυχθεί ένας αρρωστημένος κυνισμός, γύρω από το σπάσιμο του φαύλου κύκλου. Μία σειρά από μηχανικοί και μέσα στελέχη του εργοστασίου, είχαν ενστερνιστεί σοβαρότατα, (και λανθασμένα όπως η ζωή έδειξε) ότι οι εργάτες **ήταν αναλώσιμο υλικό**, μέσα σε αυτήν την αδιέξοδη κατάσταση. Θεωρούσαν σοβαρά ότι, ήταν ένα μέρος της γέννησης των προβλημάτων, και όχι ένα εργαλείο για την επίλυσή τους. Η γενική τους άποψη ήταν, ότι, λεφτά για συντήρηση και φροντίδα μέσα στον χώρο δουλειάς ήταν αδύνατο να βρεθούν για να επιτευχθεί σωστή αναβάθμιση. Έτσι παρατιόνταν από κάθε προσπάθεια, να κάνουν οτιδήποτε, για να αλλάξει η κατάσταση. Ανάγοντας σε ιδεολογία το ότι "όλα ήταν μάταια" και ότι "για όλα φταίνε οι εργαζόμενοι.

- Τί να πω, καμιά φορά από ιεραποστολική διάθεση και τρέλα προσωπική, καμιά φορά από σύμπτωση, κατάφερα να αλλάξω μερικά βασικά πράγματα. Πριν από όλα, έμαθα και έχασα την αθωότητα μου γύρω από τον Αμιάντο. Νέες λέξεις και έννοιες, όπως τις χρησιμοποιούσαν οι εργάτες στον χώρο δουλειάς, στην καθημερινή τους αργκό- διάλεκτο, σφηνώθηκαν στο μυαλό μου. Εκεί πρώτο-κατάλαβα την λέξη "**σκονισμένος**" (dusted) που έλεγαν με συμπόνια, για κάποιους συναδέλφους τους και εννοούσαν ότι τα πνευμόνια τους, ήταν γεμάτα και δεν μπορούσε να κινηθεί γρήγορα και να αναπνεύσει. Κλασική περίπτωση Αμιαντώσεως, Ενώ ο χαρακτηρισμός "Κόκκινη περίπτωση" (Red case) χαρακτήριζε κάποιους που είχαν κάνει ακτινογραφίες και υπήρχαν πνευμονικά ευρήματα σε αυτές. Όταν οι γιατροί, έβρισκαν τέτοιες περιπτώσεις, μου τους έστελναν με ένα σημείωμα για να τους τοποθετήσω σε ένα μέρος "**που να μην είχε σκόνη**" και το πιο τραγικό!! γιατί άλλο να το λες και άλλο να το παραγγέλλεις ,και άλλο, να μην μπορείς να βρεις μέσα σε ολόκληρο εργοστάσιο, ένα σημείο, μα ένα σημείο, που να μην είναι γεμάτο από Αμιάντο!!

- Μέσα στο εργοστάσιο, επικρατούσε μια ένοχη αποσιώπηση σχετικά με την αρρώστια της Αμιαντόσκονης. Καθένας ήξερε ότι την "είχε φάει με το κουτάλι" και πάντα υπήρχε ένας συγκλονισμός, αλλά όχι έκπληξη όταν ξεφύτρωνε άλλη μια περίπτωση "σκονισμένου". Γύρω στο 60 η νέα αρρώστια το μεσοθυλίομα χτύπησε μερικούς εργαζομένους μας. Ήταν ξαφνικό, γιατί δεν ήταν "κόκκινες περιπτώσεις". Ήταν σκληρό για τον κόσμο μας να συνηθίσει με την ιδέα της εξελικτικής πορείας του Αμιάντου και να μάθει να ζει, περιμένοντας τις πιθανότητες να του συμβεί και εκείνου το ίδιο που συνέβαινε στους συναδέλφους του! Η μόνιμη αναπηρία ή ο θάνατος!! Και το μεσοθυλίομα του υπεζωκότος, ανάμεσα στα πνευμόνια και το διάφραγμα του στομάχου, ήταν το νέο. Ίσως ήταν και ο πιο τρομερός επιδημικός, που έκανε το ποτήρι να ξεχειλίσει. Χτύπαγε χωρίς προειδοποίηση, χτύπαγε ανθρώπους, που ελάχιστο Αμιάντο είχαν αναπνεύσει και ήταν τελειωτικό χτύπημα, καταληκτικό. Και μόνον η ιδέα του πράγματος, μας παρέλυε!!

- Οι θάνατοι είχαν αρχίσει όταν είχα φτάσει στο εργοστάσιο του Wankenang και έγινα ένας τακτικός επισκέπτης των θαλάμων νοσηλείας στο Victory Memorial Hospital. Ένας νέος 25 ετών περίπου, θυμάμαι, με γυναίκα και παιδί πέθανε από μεσοθυλίομα. Μια σειρά άλλοι συνάδελφοι είχαν διάγνωση πια για καρκίνο του Πνεύμονα. Με τον γιατρό που φρόντιζε αυτούς τους αρρώστους, πρώην εργαζομένους μας, γίναμε φίλοι, και δανειζόμουνα ιατρικά περιοδικά διαβάζοντας ντουζίνες άρθρα για αυτές τις περιπτώσεις. Αρχισα να δίνω προτεραιότητα σε δουλειές καθαρισμού των χώρων δουλειάς και περιορισμού της ελεύθερης σκόνης αμιάντου, ελπίζοντας να οδηγήσω το Wankenang στη σειρά των πιο μοντέρνων εργοστασίων. Θυμάμαι έβαλα να καθαρίζουν και τις πιο δυσπρόσιτες γωνιές των μηχανών και των κτιρίων και επέμενα να ελαχιστοποιήσω τις πηγές, δευτερογενούς, εκπομπής σκόνης Αμιάντου. Αρχισα να μπαίνω στους χώρους παραγωγής φορώ-

ντας την μάσκα μου και πίστευα πως και οι άλλοι θα με μιμηθούν και όλα θα τελειώσουν! Βλέπετε τότε δεν μπορούσα να ξέρω πόσο "ασφάλεια" μπορούσε να δίνει αυτή η μάσκα που σου έκοβε την αναπνοή.

- Είναι τώρα που θυμάμαι μια τρομερή σκηνή. Νωρίς το πρωί μία μέρα πέ-
ρασα από το Νοσοκομείο, να επισκεφτώ έναν χειριστή του κοπτικού μας μηχανή-
ματος, που νοσηλευόταν με μεσοθυλίομα. Μόλις μπήκα μου είπαν ότι είχε τελειώ-
σει πριν από λίγη ώρα. Η οικογένεια του βρισκόταν ακόμα εκεί, η καρδιά μου
χτύπαγε δυνατά καθώς προχωρούσα μέσα στο θάλαμο κοντά στο κρεβάτι που τον εί-
χαν. Είχα την ανάγκη να τους συμπαρασταθώ, εκ μέρους της διεύθυνσης, ενός συ-
στήματος, μιας εταιρίας υπεύθυνης για ένα τόσο πρόωρο θάνατο. Η χήρα ήξερε
από μήνες τα επερχόμενα, παρ' όλα αυτά, τη στιγμή της απώλειας, η οδύνη μαζί
με μια απέραντη αβεβαιότητα για το αύριο που της ξημέρωνε, έδιναν μια τραγική
έκφραση στο πρόσωπο της. Ο μικρός της γιός έκλαιγε με σπαραγμό, στα χέρια της
μέσα! Δεν μπόρεσα να αρθρώσω ούτε μια κουβέντα μπροστά σε μια τόσο δυστυχία.
Αυτό το πρόσωπο θα το θυμάμαι πάντα!

- Μερικές μέρες μετά, έμαθα μια δεύτερη, καθοριστική είδηση. Ένα ολόκλη-
ρο τμήμα του εργοστασίου έκλεινε οριστικά με εντολή από τα κεντρικά γραφεία.
Αυτό με έκανε να συνειδητοποιήσω μια δεύτερη διάσταση της τραγωδίας που οι
εργαζόμενοί μας ζούσαν! Τον δεύτερο μεγάλο τους καημό που σχετίζονταν με την
ανασφάλεια. Η είδηση μας ήρθε στις 11:30 το πρωί, το μήνυμα ήταν καθαρό, ορι-
στικό και απόλυτο. Το τμήμα κλείνει.

- Μια σειρά από εργαζομένους στεκόταν ομάδες, ομάδες και συζητούσαν, κα-
θώς περνούσα με το μήνυμα στα χέρια και πήγαινα στην "αίθουσα συζητήσεων" για
να κάνω την επίσημη ανακοίνωση. Το μάτι μου έπεσε σε έναν ηλικιωμένο εργάτη
μας, να κάθεται στα γόνατά του, να ακουμπά στον τοίχο να κοιτάει με απλανές
βλέμμα ψηλά και δύο δάκρια να τρέχουν στα ζαρωμένα του μάγουλα!!

- Το πρόσωπο του, η έκφρασή του θα μου μείνει αξέχαστη κόσμος μας, ζούσε με
την αγωνία να του εμφανιστεί η αρρώστια του Αμιάντου, αλλά και την ίδια στιγ-
μή ζούσε και με τούτη την δουλειά του, που του δημιούργησε το βασικό πρόβλημα
και ανασφάλειας. Ήταν μία στιγμή αποκάλυψης. Συνειδητοποίησα ότι ήταν ο δι-
κός μου ρόλος και υπευθυνότητα να τους απαλλάξω από μια τέτοια ανασφάλεια μια
τόσο οδυνηρή εξέλιξη.

- Συνειδητοποίησα ότι αυτές οι δύο αβεβαιότητες ήταν συνεργατικές, προ-
σθετικές ήταν δύο παράμετρος που εξηγούσαν γιατί τα πράγματα στο εργοστάσιο
δεν πήγαιναν καλά. Από την μία η παραγωγικότητα και από την άλλη η συνεργασία
με το συνδικάτο, η υποστήριξη από τους ίδιους τους εργάτες. Τί να σου προσφέ-
ρουν οι άνθρωποι;; βυθισμένοι στην αβεβαιότητα και άγχος. Γιατί να γίνονται
θυσία για κάποιους που δεν δίνουν δεκάρα για αυτούς! και την τύχη τους!

- Άν σήμερα (το 1994) κάτι τέτοιο αρχίζουν να το βλέπουν σαν προϋπόθεση
προκοπής των εργοστασίων, τις δεκαετίες του 60 ήταν ψιλά γράμματα τέτοιες
σκέψεις και ευθύνες στο επίπεδο διεύθυνσης. Εκεί συνειδητοποίησα ότι η φρο-
ντίδα για τους εργαζομένους και η παραγωγικότητα, ο περιορισμός στην σκόνη
Αμιάντου και η κερδοφορία, τα μέτρα ασφάλειας και προστασίας της υγείας στην
δουλειά και η πρόνοια για τους εργαζομένους είναι κρίκοι μιας αλυσίδας προϋ-
ποθέσεων που όλες μαζί φέρνουν το αποτέλεσμα.

- Εάν πράγματι ήθελα να ανακαλύψω κάτι σοβαρό για τα γενόμενα στο εργο-
στάσιο, πάντα αυτό μπορούσα να το βρω μέσα στους ίδιους τους χώρους διεξαγω-
γής της παραγωγής. Συνειδητοποίησα ότι: Γνωρίζοντας καλύτερα τους εργαζομέ-
νους και χώρους δουλειάς τους έβρισκα συνεχώς απλές και λογικές αιτίες για
συχνά σταματήματα μηχανών από βλάβες. Για σπάταλη χρήση υλικών και ανάγκες
ανταλλακτικών, για την ποιότητα παραγωγής, που έλλειπε τελείως και τις ανα-
ρίθμητες ποσότητες σκάρτων. Σπατάλη του χρόνου παραγωγή και λειψή παραγωγικό-
τητα. Όλα ήταν ένα αξεδιάλυτο κουβάρι φτιαγμένο από έλλειψη συντήρησης και
χαμηλό, πολύ χαμηλό, ηθικό στους εργαζομένους μας. Οι υπεύθυνοι συνεχώς επα-
ναλάμβαναν, ότι είχαμε να κάνουμε με σκληροτράχηλο και ξεροκέφαλο συνδικάτο,
και εγώ ανακάλυπτα ότι είχαμε τις σχέσεις που μας άξιζαν! Τέτοια που σκαρώννα-
με τί περιμέναμε να είχαμε; Το θέμα της συντήρησης και των μέσων προστασίας

από τον Αμιάντο στον χώρο δουλειάς, ήταν μία ολόκληρη τραγωδία! Πέρα από την αδιαφορία των προηγούμενων διευθύνσεων στο εργοστάσιο της Manville στο Wankenang, ήξερα και έβλεπα ότι η Manville από το 1940 ήταν πρωτοπόρος στην ανάπτυξη της τεχνολογίας της συλλογής της σκόνης μέσα στον χώρο δουλειάς.

- Και ενώ στα πρώτα χρόνια δόθηκε σοβαρή προσοχή στις κατασκευές εξαερισμού και αναρρόφησης της σκόνης στα σημεία παραγωγής της, μόλις τα κέρδη περιορίστηκαν λίγο, δυστυχώς στο Wankenang, οι υπεύθυνοι το πρώτο που παράβλεπαν ήταν η συντήρηση και επισκευή αυτών των συστημάτων. Και εγώ τον πρώτο καιρό ακολούθησα την νοοτροπία αυτή στα τα βήματά τους. Ανακαλύψαμε την αυτοκόλλητη ταινία και μπαλώναμε πρόχειρα κάθε ζημιά στο σύστημα εξαερισμού, και χωστού ξανά ταινία και προχειρότητες στις επισκευές. Αντί να αντικαθιστούμε και να ανακατασκευάζουμε τα συστήματα αερισμού και συλλογής της σκόνης, κάθε σαββατοκύριακο τα μαστόρια έβαζαν επιδέσμους- επί- επιδέσμων και όταν πια δεν χώραγε άλλο μπατάρισμα με ταινία, το ξήλωναν και τελείως και κενά δεν νοιάζονταν να βάλει νέο εξαερισμό στις μηχανές!

- Για πάνω από ένα χρόνο το δόγμα, που εγώ και όλοι οι άλλοι διευθυντές προβάλαμε στο εργοστάσιο μέσα, ήταν ότι: "μηχανή που δεν φτιάχνει προϊόν δεν συνεισφέρει στην κερδοφορία" και έτσι δεν άξιζε να ασχολούμαστε με τις επισκευές της! Σύντομα κατάφερα να μεταβάλω νοοτροπία. Είδα πως ένα καθαρό και ταχτοποιημένο εργοστάσιο λειτουργεί πιο αποτελεσματικά και βοηθά να μειώνονται τα σταματήματα και ο χαμένος παραγωγικός χρόνος. Και καθώς έρχονταν σε εμένα τα μηνύματα ότι ένα ταχτοποιημένο και καθαρό εργοστάσιο ξαναζωντανεύει το ενδιαφέρον των ανθρώπων και ζωήρευε τις ελπίδες επιβίωσης στον κόσμο, μόρρεσα να δώσω ανεξάρτητη και αυτοδύναμη υπόσταση στην δουλειά της καθαριότητας του εργοστασίου από τις σκόνες Αμιάντου. Ωσπου κάποιο Σάββατο πρωί, τέλος του δεύτερου μου χρόνου στον εργοστάσιο αυτό με κάλεσαν, ο υπεύθυνος παραγωγής και ο υπεύθυνος συντήρησης, να αντιμετωπίσουμε μία πλήρη κατάρρευση της γραμμής παραγωγής, με πολλαπλές ζημιές, από την εγκατάλειψη των μηχανημάτων.

- Ήταν εκείνη η ημέρα, που και οι τρεις μας συμφωνήσαμε για πρώτη φορά, ότι δεν πάει άλλο! και συντονισμένα βάλουμε μπροστά και φτιάξαμε μία μακριά λίστα αναγκών σε επισκευές σε αντικαταστάσεις μηχανημάτων και συστημάτων προστασίας και εξαερισμού, συμπεριλαμβανομένου και ενός γενικού καθαρισμού του εργοστασίου από τις σκόνες Αμιάντου. Κάτι είχαμε κάνει μέχρι τότε για να μπαλώσουμε τα πράγματα και να φέρνουμε μία μερική καλυτέρευση αλλά ήταν η πρώτη φορά που κάναμε χοντρούς λογαριασμούς και ζητάγαμε επενδύσεις και ριζικές και καθοριστικές λύσεις, συμπεριλαμβανομένου και του θέματος του εξαερισμού.

Φτιάξαμε την πρότασή μας και την στείλαμε στον διευθυντή του τμήματός μας στα κεντρικά της Manville στο New Jersey. Η ανταπόκρισή τους ήταν να μας δώσουν "πρακτικές συμβουλές". Μας ζήτησαν να μην επιδιώκουμε να αλλάζουμε τον κόσμο με μιας», «μας είπαν» με ένα σχετικό κυνισμό ότι "Ελπίζουν πως δεν θα ήμασταν τόσο ανόητοι ώστε να υποβάλουμε τέτοια αιτήματα στο Δ.Σ της εταιρίας, θα ήταν σαν να αυτοκτονούσαμε"! Τελικά απεδείχθη, ότι οι πιο πάνω υπεύθυνοι ήξεραν και είχαν πιο πολλές ανησυχίες από τους μεσαίους διευθυντές μας. Στην επόμενη κιόλας τριμηνιαία συνάντηση, με τον πρόεδρό και διευθύνοντα σύμβουλο Clinton Burnett, και τα μέλη του συμβουλίου τους, έβαλα τα προβλήματα και τα αιτήματα του εργοστασίου στο Wankenang. Πλήρη παρουσίαση με διαγράμματα και σχέδια. Μόλις πρόλαβα να δείξω τα στοιχεία ο Burnett με διέκοψε και με ρώτησε κατ' ευθείαν **"τί θα κοστίζει αυτό που ζητάς";;** Με σβησμένη φωνή ψέλλισα **"μισό εκατομμύριο δολάρια"** **"Εντάξει"** μου αποκρίνεται και γυρνώντας στους άλλους ρώτησε **"Έχει κάποιος αντίρρηση;»**. Με την χρηματοδότηση εγκεκριμένη, προχωρήσαμε σε ανακατασκευές, αντικαταστάσεις, καθαρισμούς. Ξανακάναμε τις εγκαταστάσεις και τα κτίρια καινούργια, κάναμε μεγάλες βελτιώσεις και χιλιάδες μικρές κάναμε καινούργιες εγκαταστάσεις απορρόφησης σκόνης, βάλουμε air-block στα τμήματα κατασκευάσαμε μόνιμες σκάλες για να κατεβαίνει ο κόσμος εκεί που είχαμε κινητές σκάλες και πολλά τέτοια μέτρα.

- Καθώς οι μετρήσεις σκόνης Αμιάντου έδειχναν όλο και μικρότερα νούμερα, το κόστος παραγωγής συνεχώς μίκραινε. Δεν είχαμε εφαρμόσει κάποια καινούργια

ανακάλυψη που δεν την είχαν πει, όλα τα άλλα χρόνια πριν, απλά η διαφορά ήταν ότι εμείς την υλοποιούσαμε! **Αποτέλεσμα!** Ο κόσμος άρχισε να βλέπει και άλλα νέα μέτρα και ανάγκες και τα υλοποιούσαμε και αυτά! Η παραγωγικότητα ανέβαινε, ο κόσμος έμοιαζε να "νοιάζεται" για την δουλειά του περισσότερο από πριν. Αλλά ήταν η εποχή! καθώς κερδίσαμε καθώς κερδίσαμε την μάχη της βιωσιμότητάς μας στο εργοστάσιο στο Wankenang, ο πόλεμος στην συνολική υπόθεση του Αμιάντου είχε χαθεί.

Η αρνητική για τον Αμιάντο αντίληψη του καταναλωτή, ο φόβος του εδραιωνόταν, η Αγορά που άρχισε να παραπαίει! Γύρω στα 1970 τα εργοστάσια του Αμιάντου στον κόσμο, δεξιά και αριστερά, έκλεινα. Όπου πια το 1982 η Manville ζήτησε την υπαγωγή της στο πτωχευτικό δίκαιο του άρθρου 11 στο οποίο και τελικά υπήχθει το 1988. Η τελικά σοβαρή αντιμετώπιση του προβλήματος του Αμιάντου στα χρόνια του 75-80, (με χίλια βάσανα και όχι καθολικά στα εργοστάσια της εταιρίας,) είχε καθυστερήσει 50 χρόνια.

- Στις τελευταίες δεκαετίες, τα χρόνια του 1970 και 1980 είχα συνεχώς το καθήκον να δίνω τον "Τελευταίο ασπασμό" και αποχαιρετισμό, σε τόσους αγαπητούς μου φίλους και συνεργάτες, από το υπαλληλικό προσωπικό (στα γραφεία) του εργοστασίου στο Wankenang. Είχαμε γίνει τόσα χρόνια φιλαράκια και τώρα έναν-έναν τον έτρωγε το μεσοθυλίομα! Αν κοιτάξει κάποιος προς τα πίσω, με τα σημερινά δεδομένα και κριτήρια, θεωρεί αδιανόητο η βασική προσοχή και φροντίδα σε ένα εργοστάσιο Αμιάντου, να μην την απορροφά η μάχη με την σκόνη του Αμιάντου, και ειδικά όταν κάποιοι εργάτες σου, είχαν κιόλας πεθάνει από αρρώστιες που συνδέονταν απόλυτα με τον Αμιάντο! Αλλά τις δεκαετίες του 40,50,ή και 60 ακόμα, οι διευθυντές απεκδύονταν την ευθύνη από πολλά πραγματικά και σοβαρά θέματα που έκαιγαν με την προτεραιότητά τους, και εξαντλούσαν την ανάγκη για επιμέλειά τους στα δευτερεύοντα. Η **εθελουτυφλία (εφησυχασμός)** από μόνη της είναι κολλητική αρρώστια. Μόλις αποκτήσει σε ένα χώρο κάποιους οπαδούς, εξαπλώνεται με τρομακτικούς ρυθμούς στο επίπεδο των διευθυντών, τρυπώνει σε κάθε μορφή πράξης και απόφασής τους!

Για παράδειγμα: Ήταν κοινή πρακτική στο Wankenang να γίνονται μετρήσεις για συγκεντρώσεις ινών Αμιάντου στις θέσεις εργασίας. Όμως με προϋποθέσεις "αρίστων συνθηκών εργασίας" έτσι ώστε τα αποτελέσματα να είναι αρεστά, αλλά και το εργοστάσιο να φαίνεται σωστό, στα χαρτιά. Θυμάμαι, χρειάστηκε τότε να παρακολουθήσω σε μια συγκέντρωση διευθυντών, την παρέμβαση ενός ειδικευμένου γιατρού για να συνειδητοποιήσω ότι το να μετράς ίνες Αμιάντου, έχει νόημα, μόνον όταν μετράς τα πιο "βρώμικα σημεία σε εκπομπή σκόνης" την ώρα που φτιάχνεις τα πιο σκονιάρικα προϊόντα σου. Αυτά είναι τα όρια και οι μετρήσεις που αποκαλύπτουν την πραγματική έκθεση στην σκόνη Αμιάντου. Πράγμα που αρχίσαμε να εφαρμόζουμε μετά το 1970, όταν άρχισε η υλοποίηση του προγράμματος για την βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών στο Wankenang.

- Ένα άλλο πράγμα που ζούσα τότε, ήταν να βλέπω ανθρώπους να οχυρώνονται πεισματάρικα πίσω από μεθοδολογίες μέτρησης και νομιμοποιημένα όρια, όταν απλά, αν χρησιμοποιούσαν την απλή κοινή λογική, θα είχαν καλύτερο, αποτέλεσμα. Θυμάμαι μια φορά σε ένα υπόμνημά μου, που ζητούσα έγκριση κονδυλίου για την κατασκευή ενός αποροφητήρα πάνω από τα πριόνια κοπής αμιαντοτσιμέντου, Το τμήμα Ποιοτικού Ελέγχου κόλλησε μαζί, μια δική του αναφορά "ότι είχε μετρήσει τις ίνες αμιάντου στο σημείο εκείνο και τις είχε βρει << **εντός των ορίων που επέβαλλε η εταιρία**>>" (εταιρικών standard). Δεν υπήρχε τίποτα παράνομο ή παράτυπο σε μια τέτοια ενέργεια. Από άποψη διαδικασίας ήταν σωστό. Αλλά για να σιγουρέψω ότι το αίτημά μου θα εγκριθεί και δεν θα μου κόψουν τα λεφτά της κατασκευής, πήρα ένα κόκκινο μολύβι και έγραφα πάνω στην αναφορά τους "Σκοπός μου είναι να μην ξαναδώ σκόνη στη μηχανή αυτή".

- Σε μια εταιρική κουλτούρα που ενθαρρύνεται ο εφησυχασμός και το "δε βαριέσαι", τα προβλήματα θάβονται. Η εταιρική κουλτούρα χτίζεται από πετυχημένους ανθρώπους, από "ωραίους" άνδρες και γυναίκες, που τόσο συχνά συμβαίνει να είναι Ηγέτες στην εταιρία τους και στηρίγματα στο κοινωνικό σύνολο μέσα

στο οποίο ζουν. Οι διευθυντές στην Manville ήταν καλοί άνθρωποι, δεν λέω, αλλά καλλιέργησαν μίαν **εταιρική κουλτούρα εφησυχασμού και αυτοεγκατάλειψης**.

- Να, κοιτάξτε πόσες μορφές, πήρε τούτη η νοοτροπία. Πρώτον ήταν ο συνειρμός ότι ο Αμιάντος ήταν αναντικατάστατα χρήσιμος, απαραίτητος και με πανίσχυρη τεχνική παρουσία. Συνειρμικά ερχόταν το "καλός". Θυμάμαι συζητήσεις συναδέλφων, ότι ο κόσμος και η τεχνολογία δεν μπορούν να κάνουν χωρίς τον Αμιάντο. "Τα υποκατάστατα ήταν ακριβά και ποτέ δεν θα καθιερωθούν". Σήμερα 18 εταιρίες κολοσσοί του Αμιάντου είναι χρεοκοπημένες. ο Αμιάντος έχει σχεδόν εξαφανιστεί από το εμπόριο και Υποκατάστατα "Ελευθέρα Αμιάντου" υπάρχουν πια για κάθε εφαρμογή. **Μια άλλη** πανίσχυρη νοοτροπία εφησυχασμού και επανάπαυσης που καλλιεργούσαν, ήταν το ότι: Υποκρίνονταν πως "έκαναν ότι ήταν δυνατό για να ελαχιστοποιήσουν το ρίσκο της ζημιάς με τον Αμιάντο». Η Manville είχε την γνώση ότι το προϊόν της, «ήταν δυνατόν» να κάνει ζημιά στην υγεία, αλλά υποκρίνονταν ότι και οι εργαζόμενοι, οι πελάτες, τα συνδικάτα, οι ασφαλιστικές εταιρίες και τα μέλη των νομοθετικών σωμάτων ήταν δυνατόν να ήξεραν και αυτοί, τα όσα η ίδια η Manville ήξερε, Έτσι «δεν μίλαγε για το θέμα». Προτιμούσε να κρύβει στοιχεία. Παραπέρα, διέθετε, μοντέρνες τεχνολογίες συλλογής της σκόνης Αμιάντου, εφάρμοζε αυστηρά ενδο-εργοστασιακά μέτρα για τον αναπνεόμενο Αμιάντο, όρια που έτυχε εποχές να είναι στα επίπεδα του μισού των εθνικών Αμερικανικών ορίων, εξέδιδε ταχτικά φυλλάδια ενδο-εταιρικής κυκλοφορίας, πάνω στις εγκεκριμένες διαδικασίες διεξαγωγής των μετρήσεων και τα όρια έκθεσης στον αναπνεόμενο Αμιάντο. Τι;; άλλο ήθελες παραπάνω να κάνει; Όμως έχω είδη εξιστορήσει, Το πώς;;, όλη αυτή η "εταιρική προσπάθεια", «ήταν και παρέμενε υπόθεση χαρτιών». Ποτέ δεν γινόταν πρακτικό αποτέλεσμα. Έφτανε να συνυπάρχει «με την καθημερινή πρακτική» στο εργοστάσιο στο Wankenang, πού επιπρόσθετα με τα προβλήματα της ανέχειας, της πίεσης για κοστολογικούς λόγους ή η στενομομαλιά ενός μεμονωμένου διευθυντή, μπορούσε να κάνει αναποτελεσματική και επιφανειακή όλη τούτη την **"μάχη με την σκόνη"**.

- Ακόμα και στις νέες εγκαταστάσεις των εργοστασίων, όπου τα όρια σκόνης Αμιάντου ήτανε ελαχιστοποιημένα έπρεπε να ήμασταν ανήσυχτοι και να αναρωτιόμαστε "άραγε και αυτά τα όρια είναι αρκετά; είναι σωστά;"

- Είναι αλήθεια ότι: Στις αρχές της δεκαετίας του 60 όταν οι Αμερικανική Υπηρεσία επιθεωρητών τις βιομηχανίας, είχε νομοθετημένο όριο τις 12ίνες ανά κυβικό εκατοστό, η Manville είχε εργοστασιακό όριο τις 6, αλλά το ερώτημα είναι: Ξέραμε εμείς; σαν εταιρία, ότι αυτό το όριο ήταν αρκετό και ασφαλές; Είχαμε μήπως χρηματοδοτήσει έρευνες για να μας πούνε πιο ακριβώς ήταν το ασφαλές όριο; Η απάντηση είναι μόνο μία. Δυστυχώς όχι.

- Το 1972 ο OSHA έβαλε τις 5 ίνες ανά κυβικό εκατοστό και αμέσως σε 2 χρόνια τις κατέβασε σε 2 ίνες ανά κυβικό εκατοστό και πηγαίναμε συνέχεια, με διαρκείς μειώσεις. Καθώς η γνώση προχωρούσε και τα θύματα συσσωρεύονταν και φτιάσαμε το 1986 να είναι 0.2 ίνες το κυβικό εκατοστό.

- Και το χειρότερο! Ενώ μέσα στα εργοστάσια της Manville τα όρια αναπνεόμενου Αμιάντου κατέβαιναν, στην προσπάθεια να προστατευθούν οι εργαζόμενοι, έμεινε ανέπαφο «ένα τεράστιο πρόβλημα υγείας», Αφορούσε όλο εκείνον τον κόσμο, τους πελάτες μας, που δούλευαν τα προϊόντα μας. Είτε στα συνεργεία αυτοκινήτων με τα τακάκια φρένων στα αυτοκίνητα. Είτε κόβοντας φύλλα αμιαντοτσιμέντου για οικοδομή. Είτε για τις άλλες εφαρμογές του Αμιεντοτσιμέντου.

Αυτούς όλους, τους κρατούσαν σε άγνοια.

- Μία τρίτη περίπτωση εφησυχασμού, που διατηρούσαν ήταν: Μία γενική τάση να γίνεται πιστευτό ότι, «κάποιος άλλος φταίει για το πρόβλημα που δημιουργούσε το προϊόν της εταιρίας μας, ο Αμιάντος». Παράδειγμα: Στον 2ο παγκόσμιο πόλεμο, η κυβέρνηση έλεγχε την χρήση και την διάθεση του αμιάντου. Είχε χαρακτηριστεί στρατηγικό υλικό κρίσιμο για τις ανάγκες στην στρατιωτική βιομηχανία. Σίγουρα για την ανεύθυνη χρήση του προϊόντος, η κυβέρνηση πρέπει να είχε την ευθύνη για τα προβλήματα που επακολούθησαν. Όμως κατάφερε να απαλλαγεί από κάθε είδους συν-ευθύνη λόγω "ανωτέρας πολεμικής ανάγκης". Ίσως όμως να μην είχε αυτήν την απαλλαγή, μπροστά στα θύματα και τις ευθύνες τους, αν η

Manville παραγωγός τότε του υλικού, την γέμιζε με "ειδικές οδηγίες χρήσεως" με την παραλαβή του υλικού.

- Σίγουρα τέτοιες γραφειοκρατικές παρενοχλήσεις, ίσως είχαν μικρή σημασία τον καιρό εκείνο, όταν κάθε μέρα ζητούσαν 2 πλοία στην θέση αυτών που βυθίζονταν αψάνδρα στην μέση του ωκεανού. Σίγουρα τα μακροχρόνια προβλήματα υγείας με τον Αμίαντο, να τα καταχώνιαζαν, μαζί με τις μαζικές απώλειες πολέμου στα καράβια και αλλού. Όμως ίσως αργότερα, αυτή η έγκαιρη προειδοποίηση για την χρήση του προϊόντος να μπορούσε να σώσει την εταιρία και τον Αμίαντο. Ορίζοντας συν-υπεύθυνη για την αστική ευθύνη απέναντι στα θύματα και την κυβέρνηση. Αν θέλετε, τελικά θα είχε μείνει ότι: **ο Αμίαντος ήταν επισήμως γνωστό και συνειδητοποιημένο ότι ήταν ακόμη ένα επικίνδυνο υλικό.** Νά, όπως την κλασική περίπτωση της καπνοβιομηχανίας. Ποιός δεν ξέρει ότι είναι επικίνδυνο προϊόν, το τσιγάρο. Πολλά περισσότερα, όταν το 1970, το καπνιστής και Αμίαντο-εργάτης σήμαινε, 50 φορές πιο συχνά καρκίνο του πνεύμονα από τον μη καπνιστή Αμιαντοεργάτη. Όμως τα τσιγάρα γράφουν επάνω τους "βλάπτει την υγεία", "μπορεί να προκαλέσει καρκίνο» και λοιπά. Έτσι η καπνοβιομηχανία δεν μοιράστηκε κάποια αστική ευθύνη απέναντι στον πελάτη της, «γιατί τον προειδοποιούσε»!

- Μία τέταρτη μορφή εφησυχασμού πήγαζε από την αίσθηση ότι οι οικονομικοί κολλοσοί, **υπήρχαν και θα υπάρχουν, και ότι αυτή η αιώνια ύπαρξη της εταιρίας είναι υπόθεση «των μηνιαίων αποδόσεων της μετοχής», και των εξαμηνιαίων αποτελεσμάτων κέρδους!** Οι διευθυντές της Manville, εν γνώση τους τουλάχιστον, ποτέ δεν πήραν κάποια απόφαση που να ταράξει τούτη την μακάρια πορεία «από κερδοφορία σε κερδοφορία» των μετοχών τους και των πελατών τους! Αυτό όμως που ήταν μια "άλλη υπόθεση" για αυτούς μια άλλη ιστορία για αυτούς, ήταν «η μακρόχρονη επίδραση των αποφάσεών τους» στο υλικό, στην μετοχή τους, στον πελάτη και χρήστη των προϊόντων τους. Τέλος υπάρχει ακόμα μια μορφή εφησυχασμού και εθελουφλίας ως την ονομάσουμε: **"Μην μου λες πράγματα που δεν θέλω να ακούω"!**

- Θυμάμαι: Νωρίς ακόμα στην καριέρα μου στην εταιρία, πάγωσα όταν σε μία διαφωνία με τον προϊστάμενο μου και μετά από μία ζωνρή συζήτηση, γυρνά ξαφνικά και μου λέει: "Bill τελικά δεν είσαι από τους πιστούς!!" και τότε έσπευσα κατευθείαν να του πω "Όχι, όχι!!! νομίζω πως κάνεις μεγάλο λάθος, εγώ είμαι αυτός που τελικά είναι ο πιστός"!

- Κάθε διευθυντής πρέπει να έχει καθαρά υπ' όψιν του, ότι γνωρίζει ελάχιστα μόνον στοιχεία ή σημεία, της νομικής υπόθεσης. Σήμερα μάλιστα ο νόμος της αστικής ευθύνης ενοχοποιεί στην βάση του «**τι όφειλαν να γνωρίζουν**». Η Manville ποτέ δεν παραβίασε γραπτό νόμο, όπως τα δικαστήρια τελικά βρήκαν και της καταλόγισαν. **Η Manville παραβίασε την εμπιστοσύνη του κοινού.** Ο Caveat Ventor αντικατέστησε τον Caveat Emptor στα δικαστήρια.

- Το 1972 έφυγα από το εργοστάσιο του Wankenang και μετατέθηκα στα κεντρικά της Manville στο Denver για να διευθύνω όλη την διεύθυνση παραγωγής σωλήνων. Το 1974 έγινα Γενικός Διευθυντής της παραγωγής βιομηχανικών προϊόντων και το 1978 έγινα αντιπρόεδρος για την παράγωγη και την τεχνολογία στην Manville. Το 1981, ανέλαβα την ευθύνη παραγωγής υαλονημάτων στην Manville. Περιμένα και ήξερα ότι θα αντιμετώπιζα χιλιάδες πονοκέφαλους και ανωμαλίες, αλλά μετά τα τόσα χρονιά ενασχόλησης μου με τα ασυνήθιστα προβλήματα «υγείας και ασφάλειας στην εργασία» με τον Αμίαντο, είναι γεγονός ότι με χαρά, γύρναγα ξανά σε καθήκοντα διαχείρισης «ομαλών Προβλημάτων παραγωγής». Το υαλόνημα εκείνοι την εποχή, ήταν το αστέρι τις κερδοφορίας μας. Αν και το είχαμε δει εμείς και άλλοι σαν εναλλακτική λύση στον Αμίαντο, στην πραγματικότητα ήταν μόνο μερικό υποκατάστατο. Όπως ο αμίαντος, το υαλόνημα δεν καίγεται, αλλά δυστυχώς λειώνει. Όπως ο Αμίαντος, είναι εξαιρετικό μονωτικό αλλά δεν μπορεί να αντέξει σε υψηλές καταπονήσεις όπως ο Αμίαντος. Το υαλόνημα διαφέρει σε κάτι ουσιαστικό, από τον αμίαντο: Παρά τα 40 χρόνια επιστημονικής έρευνας, υπήρχε ελάχιστη σύνδεση αιτίου-αιτιατού με τις σοβαρές ασθένειες του αναπνευστικού. Είχαν παρατηρηθεί μόνο κάποιες επιδράσεις ερεθισμού των πνευμόνων σε περιπτώ-

σεις παρατεταμένων εκθέσεων. Το 1980 το κρατικό εργαστήριο του Los Alamos, στο Νέο Μεξικό, έδωσε αθωωτικά αποτελέσματα για το αναπνεόμενο υαλόνημα σε πειράματα επί πειραματόζων. Ακόμη και ο ερεθισμούς έδειχνε να φεύγει, όταν σταματούσε η έκθεση στο υαλόνημα. Μετά από 20 χρόνια δουλειάς με τον Αμίαντο, είχα τώρα την ευκαιρία να δουλέψω με ένα «αθώο υλικό». Δεν είχα καμία, μα καμία διάθεση να ρισκάρω ακόμη και στο ελάχιστο! Οι χώροι εργασίας και το περιβάλλον στις μονάδες παραγωγής του προϊόντος αυτού, είχαν ένα σοβαρότατο και τηρούμενο πρόγραμμα συντήρησης και οι μετρήσεις στον χώρο δουλειάς ήταν καθημερινή ρουτίνα. Τα πωλούμενα προϊόντα είχαν προειδοποιητική επιγραφή, για τους χρήστες πελάτες για «πιθανή πρόκληση ερεθισμού».

Στις αρχές τις δεκαετίας 1980, τα εργοστάσια υαλονήματος τις Manville, έγιναν ξεχωριστό εταιρικό γκρουπ και εγώ ανέλαβα την προεδρία του. Με ενθάρρυνε σε αυτό και με παρότρυνε, ο Δρ. Bob Anderson, που ήταν Γενικός Ιατρικός διευθυντής της Manville, και εγώ έγινα βασικός υποστηρικτής και υποκινητής δραστηριότητας επιστημονικής έρευνας στην εταιρία. Τον Οκτώβριο του 86, ο Βοβ ήταν στην Κοπεγχάγη, σε ένα διεθνές συνέδριο "για την τοξικότητα των τεχνικών Ινών". Πρόεδρος ήταν ο sir Richard Doll, γνωστός άγγλος επιδημιολόγος για τον Αμίαντο. Το συνέδριο κυλούσε βαρετά, μέχρι που ο sir Doll άρχισε να συνοψίζει τα συμπεράσματα, σχετικά με τις επιδράσεις των «τεχνιτών ινών» στην υγεία του ανθρώπου. «Είμαι υποχρεωμένος να αφήσω κατά μέρος, για λίγο, την αυστηρή επιστημονική δεοντολογία» είπε ο sir Doll, και συνέχισε «θα προσπαθήσω να συνοψίσω κάποια συμπεράσματα: Ένα συμπέρασμα, που το νοιώθω να το έχουμε όλοι ανάγκη, ένα συμπέρασμα που χωρίς αυτό, θα πείτε ότι το συνέδριο ήταν χαμένος χρόνος». «Αυτό, είναι λοιπόν το ότι πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι οι τεχνητές ίνες, και το υαλόνημα, δεν είναι πιο καρκινογόνο από τον Αμίαντο. Έχουμε λοιπόν το δικαίωμα να συμπεράνουμε, μετά από όλες τις ανακοινώσεις που ακούσαμε ότι, η έκθεση σε αναπνεόμενες τέτοιες ίνες, σε επίπεδο 0,2 ίνες ανά κυβικό εκατοστό, είναι απίθανο να δημιουργούν ένα μετρήσιμο ρίσκο κινδύνου, ακόμη και αν περάσουν και 20 χρόνια από σήμερα»!!! Για την ακρίβεια ο sir Doll, δεν είπε κάτι πρωτότυπο και νέο, επιβεβαίωσε ότι δεν υπάρχει μετρούμενο ρίσκο, σε περίπτωση έκθεσης σε χαμηλή συγκέντρωση αναπνεόμενων τεχνιτών ινών, όμως ήταν φοβερό το πώς το έκανε: Αναψε μια συνειρμική διασύνδεση ανάμεσα σε ένα γνωστό καρκινογόνο υλικό και το υαλόνημα! Το 0,2 ίνες στο κυβικό εκατοστό, ήταν το όριο του αμιάντου εκείνη την εποχή. Ο Bob Anderson, με πήρε κατευθείαν τηλέφωνο και τα πρώτα του λόγια ήταν « Η ζωή μας, ίσως από σήμερα, άλλαξε για πάντα!». Ξέραμε και οι δυο, από προσωπική εμπειρία ότι: Όταν, στα μάτια και στα μυαλά του κόσμου, περάσει μια προκατάληψη-επιφύλαξη σφηνώνεται και είναι τρομερά δύσκολα να την ξεριζώσεις.

Το πρώτο που σκέφτηκα, όταν έκλεισα το τηλέφωνο ήταν: «Όχι, δεν αξίζει να ζήσω το ίδιο σενάριο δυο φορές, στην διάρκεια μιας ζωής»!!! Ήταν γεγονός ότι: Οι σοβαρές ιατρικές και επιστημονικές πληροφορίες, μας έδιναν δεδομένα ότι: το υαλόνημα είχε ελάχιστο αν όχι μηδενικό, ρίσκο. Ε! και λοιπόν;; Το 1930 με μια τέτοια βεβαιότητα δεν ζούσαν και οι διευθυντές τις Manville με τον αμίαντο;;. Κάθισα σε μια καρέκλα και στο κεφάλι μου άρχιζαν να στριφογυρίζουν όλες εκείνες οι παλιές ιστορίες με τον αμίαντο. Αυτόματα έκανα συγκρίσεις με την σημερινή κατάσταση για το υαλόνημα! Όπως το ζούσα σήμερα. Αναρωτιόμουν: Αραγε κάναμε αρκετές έρευνες;; Οι μετρήσεις και οι έλεγχοι περιβάλλοντος στα νέα εργοστάσια ήταν σωστοί;; Αραγε: Οι τρόποι διεξαγωγής μετρήσεων ήταν οι αναγκαίοι για να καλύπτουν τις περιπτώσεις τις «χειρότερης πιθανής έκθεσης» στις αναπνεόμενες ίνες;; Αραγε: Με τέτοιες μετρήσεις έχουμε βάση για σωστή εκτίμηση ρίσκου για τους εργάτες παραγωγής, μεταποιητές του προϊόντος μας, τους εργάτες μονώσεων, όλους τους συνεργάτες και πελάτες μας;; Αραγε: οι εταιρικοί εκτιμητές του ρίσκου, έχουν μελετήσει σωστά το σύνολο των προβλημάτων: περιβαλλοντικών, υγείας και ασφάλειας στην εργασία, και τα παρόμοια;; Αραγε: Είχαμε οργανωθεί με τις σωστές λύσεις;;. Μια σειρά από τέτοια ερωτήματα περνούσαν από το μυαλό μου. Πελάγωνα στις σκέψεις αυτές. Αλλά οφείλω να πω ότι: Στιγμή δεν δίστασα να επιλέξω το Τι;; Θα κάνω!! Θα μιλούσα, θα επικοινωνούσα

με όλους πάνω στα δεδομένα, θα μάζευα κάθε τι σχετικό, που μπορούσα να έχω στα χέρια μου.

Άλλωστε ο νέος πρόεδρος τις Manville, ο Tom Stevens, είχε μαζί μου φοιτήσει στους εταιρικούς καημούς και δοκιμασίες με τον αμίαντο. Είχαμε, τέλος πάντων κάτι κοινό μάθει, «για τον εταιρικό εφησυχασμό και την κρυψίνοια». Ταυτόχρονα είχαμε μάθει πολλά για την σημασία τις «εταιρικής υπευθυνότητας».

Μέσα σε λίγες ώρες είχαμε αναρτήσει τα σχόλια του sir Doll, σε όλους τους πίνακες ανακοινώσεων των εργοστασίων μας υαλονήματος και ξεκινήσαμε επικοινωνία με τους πελάτες μας. Ξεκινήσαμε τηλεφωνικά και ακλουθήσανε συναντήσεις μαζί τους. Αυτά ήταν τα πρώτα βήματα μιας «νέας εταιρικής πολιτικής για επικοινωνία» η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Σκοπός της ήταν «Από την αρχή, να ξέρουν και αυτοί, ότι ξέραμε και εμείς. Καταρχήν οι ανταγωνιστές μας, παραγωγοί υαλονήματος, μας έκαναν κριτική. Μας είπαν ότι μιλούσαμε απερίσκεπτα, χωρίς να ξέρουμε να υπολογίσουμε την επίδραση αυτών των ενεργειών μας. Αλλά καθώς τους ακούγαμε σκεπτόμασταν: Άστους να λένε. Αυτοί δεν καταλαβαίνουν τα όσα εμείς, Πίσω από εμάς, στην δική μας καμπούρα, ήταν οι ζημίες με τον αμίαντο!!

Οι δηλώσεις του sir Doll ήταν η πρώτη πρόκληση. Υπήρξαν και άλλες, Θυμάμαι το 1987, ο Διεθνής Οργανισμός Έρευνας του Καρκίνου (IARC), Σε συνέδριο τις Γαλλίας παρουσίασε για πρώτη φορά μελέτες «αξιολόγησης κινδύνου» με αποτελέσματα επιδράσεων υλικών ξεχωριστά σε ανθρώπους και πειραματόζωα. Έτσι έδινε το συμπέρασμα ότι με βάση μελέτες επί ανθρώπων, δεν υπάρχουν «επαρκείς αποδείξεις», για να θεωρηθεί το αναπνεόμενο υαλόνημα, πιθανή αιτία καρκινογένεσης στον πνεύμονα. Όμως, με βάση μελέτες εμφύτευσης υαλονήματος σε πειραματόζωα, διαπιστώνει καρκινογένεση και έτσι η IARC χαρακτήρισε το υαλόνημα σαν **«πιθανό καρκινογενετικό υλικό»** σε ανθρώπους. Υπήρξε βέβαια επιστημονικός αντίλογος, από μέρους μας που επισήμαινε ότι τα αναπνευστικά τεστ ήταν ικανοποιητικότερες δοκιμασίες για διαπίστωση κινδύνου και δυνητικής καταστροφικής επίδρασης του υλικού. Η IARC βέβαια μας εξηγούσε ότι αναφέρονταν σε «πιθανή καρκινογενετικότητα» και δεν πρέπει αυτό να μπερδεύετε με τον «προσδιορισμένο κίνδυνο». Αλλά αυτά είναι λεπτές διαφορές τεχνικής ορολογίας για τα αυτιά του κόσμου. Πολλοί μπερδεύουν την έννοια «κίνδυνος» με την «πιθανότητα κινδύνου». Η IARC έπρεπε να τεκμηριώνει θέσεις «υπαρκτού κινδύνου» και όχι «πιθανού κινδύνου». Η θέση αυτή τις IARC πυροδότησε μια σειρά τροποποιήσεων νόμων και κανονισμών στις ΗΠΑ, χωρίς να υπάρχει μελέτη εκτίμησης του βαθμού του κινδύνου. Ο νόμος υποχρεώνει τις εταιρείες να κοινοποιούν τον κίνδυνο και όχι την πιθανότητα του κινδύνου. Σίγουρα για τους καταναλωτές αυτές οι νέες αποχρώσεις των εννοιών ήταν ένα μπέρδεμα.

Σε κάθε περίπτωση, εκείνο που θέλω να πω είναι ότι: Παρά το ότι η νέα ιστορία σήκωνε πολύ δεοντολογική συζήτηση και επιστημονικό αντίλογο, εμείς, σαν εταιρεία, αποφασίσαμε να συμπεριλάβουμε πρώτοι, το 1987, στις οδηγίες χρήσης του υαλοβάμβακα και στα εταιρικά φυλλάδια την φράση «πιθανόν να προκαλέσει καρκίνο». Αυτό έγινε έστω και αν τον Οκτώβριο του 1987, ο οργανισμός IPCS, στο διεθνές πρόγραμμα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, όρισε ότι η βάση κρίσεως του υαλοβάμβακα θα είναι οι μελέτες αναπνευστικότητας επί ζώων. Έτσι δικαιωθήκαμε για τις επιστημονικές μας απόψεις. Αυτό όμως δεν είχε μεγάλη σημασία, γιατί μέχρι να μάθουμε την αλήθεια θα περνούσαν χρόνια και χρόνια. Έτσι προτιμήσαμε μια ανοιχτή πολιτική πληροφόρησης. «Θα σου λέμε αλήθειες» εξηγούσαμε στους πελάτες μας, «και αν κάτι δεν το ξέρω, θα σου λέω τι ερευνώ να μάθω». Η βάση τις εταιρικής επικοινωνιακής πολιτικής μας ήταν απλή **«Θα το ξέρεις και εσύ όταν εμείς μαθαίνουμε κάτι»**. Είχαμε ταχτικές ενημερώσεις με θέμα «Υαλόνημα και ασφάλεια υγείας στην δουλειά» που απευθύνονταν στα σωματεία των εργαζομένων μας, στους πελάτες μας, στην τοπική αυτοδιοίκηση οπου ήταν εγκατεστημένα τα εργοστάσια μας. Ακόμη συζητούσαμε τα ίδια πράγματα με τα στελέχη των ελεγκτικών και νομοπαρασκευαστικών υπηρεσιών. Όλη αυτή η εταιρική πολιτική συμπεριελάμβανε διανομή έντυπου υλικού, ειδικές ανακοινώσεις, βίντεο παρουσιάσεις, ειδικές εκπομπές στην τηλεόραση κ.λ.π. Τελικά .Δεν ξέσπασε μια κρίση.

Ξέσπασαν τρεις μαζί.!!! Να τι έμαθα και μέσα από αυτήν την εμπειρία : Η αλή-

θεια τελικά είναι υποκειμενική υπόθεση. Είναι σαν την ομορφιά και αυτή. Υπάρχει μόνο εκεί που μπορείς να την δεις. Όλοι, π.χ. ο Τύπος, οι άνθρωποι των Δημοσίων υπηρεσιών, οι ανταγωνιστές μας, ακόμη και αυτοί που δεν παρήγαγαν υαλόνημα, υποκειμενικό-ποιούσαν την αλήθεια, έτσι ώστε να τους βολεύει. Για παράδειγμα, η στάση των στελεχών των νομοθετικών σωμάτων, ήταν χαρακτηριστική.

Μετά την απόφαση των ειδικών του Παγκοσμίου Οργανισμού Υγείας, ότι τα συμπεράσματα πρέπει να στηρίζονται σε δοκιμές με «αναπνεόμενο υαλόνημα» (και όχι εμφυτευόμενο), Η βιομηχανία αποφάσισε να χρηματοδοτήσει τέτοιες μελέτες. Μια ειδική ομάδα επιστημόνων, σχεδίασε την όλη κλινική μελέτη και έφτιαξε το «ειδικό πρωτόκολλο», με σκοπό να γίνει μια δουλειά με υψηλές προδιαγραφές.

Από αρχής, κοινοποιήσαμε τον σχεδιασμό του πρωτόκολλου στα στελέχη των νομοπαρασκευαστικών υπηρεσιών, για να το έχουν υπόψη τους και μπορούσαν να μας πουν την γνώμη τους. Επίσης τους κρατούσαμε ενημέρους για τα επιμέρους ευρήματα τις μελέτης. Διότι εν τω μεταξύ, υπεγράφη πρωτόκολλο συνεργασίας με ένα εργαστήριο τις Γενεύης, το μόνο που μπορούσε να ικανοποιήσει τις ποιοτικές απαιτήσεις τις ειδικής ομάδας επιστημόνων που διεύθυνε την έρευνα. Μετά από δυο χρόνια, βγήκαν τα αποτελέσματα της μελέτης. «Δεν υπήρχε ενοχοποίηση του υαλόνηματος για καρκινογένεση στους πνεύμονες ποντικών». Αναπνεύσαμε.

Όμως τα στελέχη των δημοσίων υπηρεσιών, εκ των υστερών, δεν βρήκαν τα αποτελέσματα «τόσο απόλυτα πειστικά, όσο τα θεωρούσαμε εμείς». Είναι γνωστό ότι κάθε επιστημονικό πείραμα σχεδιάζεται με επιστημονικές παραδοχές, και βγαίνουν σχετικά συμπεράσματα. Εάν αλλάξουν οι παραδοχές, φτάνεις σε άλλα συμπεράσματα. Αυτό είναι κάτι γνωστό και αποδεκτό από όλους. Και το πρωτόκολλο αυτό και οι παραδοχές του είχαν φτιαχτεί από την βιομηχανία. Δεν αντιλέγω ήταν δική μας σύλληψη. Ο σχεδιασμός δεν ήταν τις EPA είτε του OSHA, που δεν ανακατεύτηκαν. Ακόμα, οι ειδικοί επιστήμονες που δούλεψαν το πρωτόκολλο για εμάς, το δούλεψαν πάνω σε ίδιο-κατασκευασμένες πειραματικές συσκευές για την προσομοίωση της αναπνευστημότητας του υαλόνηματος. Εμείς εμπιστευτήκαμε αυτήν την προσομοίωση και είπαμε: Εντάξει, ότι βγει θα το δεχτούμε σαν σωστό. Είτε μας αρρέσει είτε όχι!! Εκείνο που δεν περιμέναμε, ήταν ο «εκ των υστερών» σκεπτικισμός των υπηρεσιών, η επιφύλαξη τους μετά την ολοκλήρωση τις μελέτης. Όταν βγήκαν τα αποτελέσματα, το μόνο που είχαν να εκφράσουν ήταν επιφύλαξη-άρνηση. Από πλευρά τους το δόγμα ήταν: «Αυτοί ήταν οι θεματοφύλακες τις προστασίας του κοινού, όλοι οι άλλοι ήταν αναξιόπιστοι».

Το δίδαγμα που πήραμε ήταν σαφές: Έπρεπε να αναθέταμε σε αυτούς την ευθύνη σχεδιασμού τις κλινικής μελέτης και της διεξαγωγής του «κλινικού πρωτόκολλου». Εάν αυτοί είχαν βγάλε το αρνητικό αποτέλεσμα για την καρκινογεννητικότητα του υαλόνηματος, με τις δίκες τους επιστημονικές παραδοχές, θα ήταν πολλή δύσκολο να την αγνοήσουν.

Μια άλλη χαρακτηριστική περίπτωση, που μας δίδαξε πολλά, ήταν αυτή των δημοσιογράφων και των Μεσών Μαζικής Επικοινωνίας. Όταν βγήκαν τα αποτελέσματα της «μη ενοχοποίησης» του υαλόνηματος, το πανηγυρίσαμε, «ως νίκη» στις δικές μας δημοσιεύσεις. Περιμέναμε να το έβλεπαν και οι άλλοι δημοσιογράφοι με την ίδια λογική. Παρουσιάζαμε συνεχώς στις δικές μας εκδόσεις, «την δική μας αλήθεια» και τους εξηγούσαμε που ήταν το αδύνατο σημείο, στην θέση τις IARC για την διαδικασία διαπίστωσης καρκινογενετικών επιπτώσεων ενός υλικού. Τους εξηγούσαμε την διαφορά ανάμεσα στο «επικίνδυνο υλικό» και τις «πιθανότητας να είναι επικίνδυνο». Τους παρουσιάζαμε την φυσική διαφορά μεταξύ αμιάντου και υαλονήματος και φτάναμε στην θέση που είχαμε αποδείξει: Ότι το υαλόνημα παρουσιάζει ελάχιστη πιθανότητα να είναι επικίνδυνο για τους εργάτες.

Αλλά οι Δημοσιογράφοι, αποδείχτηκαν πιο επιφυλακτικοί από τους νόμοπαρασκευαστές. Τους έβαζε σε υποψία αυτή η μεγάλη μας συνέπεια. Τους δημιουργούσε η μέθοδος πληροφόρησης μας, έναν συνειρμό: «Κάτι τους κρύβαμε,» δεν μπορεί!!! Αποτέλεσμα: Κρεμάστηκαν σε κάθε ίχνος και πηγή «αρνητικής» πληροφόρησης, αξιοποιώντας και προβάλλοντας την. Πιο απλά ξανά -δημοσίευσαν την αρχική γνωμάτευση τις IARC, του 1987 για το εμφυτευόμενο υαλόνημα. Έτσι: Αρχίσα-

με να έχουμε τεράστιες επικεφαλίδες εφημερίδων με τίτλους «Αυξάνονται οι ενδείξεις για πιθανή σύνδεση του υαλονήματος με ασθένεια των πνευμόνων». Είτε «Λέτε το υαλόνημα να αποδειχτεί ότι είναι η περίπτωση αμίαντος του 1990;»». Έτσι πήραμε και από αυτά το μάθημα μας. Ποτέ μην μπαίνεις στον πειρασμό, να είσαι λογικός, ειλικρινής, και να νομίζεις ότι είσαι καλός στην επικοινωνία, την ώρα τις κρίσης. Άσε τους επαγγελματίες τις επικοινωνίας να χειριστούν τα θέματα αυτά. Αυτοί ξέρουν καλύτερα. Είναι βασικό, την ώρα τις κρίσης, στην πολιτική επικοινωνίας, περιορίζεσαι στα γεγονότα μόνον. Τα λες χωρίς σχόλια και εκμυστηρεύσεις!!

Τέλος ένα άλλο πρόβλημα μας έδωσαν οι ανταγωνιστές μας, αυτοί που δεν στηρίζουν την παραγωγή τους στο υαλόνημα. Παρουσίασαν μια άλλη πλευρά, διαστρέβλωσης τις αλήθειες. Η «γλυκιά πολιτική επικοινωνίας μας» είχε λιγώσει πολλούς από αυτούς. Όσο περισσότερες πληροφορίες εμείς «από καρδιάς και στο πλαίσιο τις ειλικρίνειας κοινοποιούσαμε, τόσο μεγαλύτερο πεδίο διαστρεβλώσεων τους ανοίγαμε. Απέναντι στην πελατεία μας, πέρναγαν κακόβουλους σχολιασμούς και παραμορφώσεις των δεδομένων. Η όλη υπόθεση άνοιγε μια ομπρέλα δυνατοτήτων να περάσουν στην αγορά ομάδες ολόκληρες ανταγωνιστικών προϊόντων. Βέβαια κανένας τους δεν είχε μελέτες και πιστοποιητικά ασφάλειας για την χρήση τους. Πολλές φορές, αναγκαστήκαμε να έχουμε και δικαστικές προσφυγές για να σταματήσουμε τουλάχιστον τις πιο προφανείς και φωναχτές παραμορφώσεις τις αλήθειες και την εκμετάλλευση αυτής τις ευαισθησίας μας να πληροφορήσουμε «άμεσα για αυτό που ξέραμε». Τελικά όμως: αποδείχτηκε στην πράξη ότι είχαμε στα χέρια μας το πιο σημαντικό όπλο. Μια ανοιχτή επικοινωνιακή πολιτική, όπου λέγαμε στον πελάτη μας ότι γνωρίζαμε. Αυτό ήταν δύναμη. Οι πελάτες μας αυτό το εκτίμησαν. Να σκεφτείτε, ότι μας εμπιστεύονταν τόσο ώστε: έρχονταν σε εμάς ζητώντας να διασταυρώσουν κάθε πληροφορία είτε ψίθυρο για το υλικό, διότι πίστευαν ότι τους λέμε ότι πραγματικά ξέραμε!!

Διδαχτήκαμε από όλα αυτά ότι η αλήθεια ήταν σχετική. Αλλά μάθαμε ότι μόνο η αλήθεια και τα πραγματικά δεδομένα είναι τα σωστά όπλα για να ξεπεραστούν η σκοπιμότητα, ο κυνισμός, οι μισές αλήθειες και η μεγάλη μάλιστα, ο φόβος. Οι πελάτες μας λοιπόν, οδηγούμενοι από εμπορικό ενδιαφέρον, αλλά και θέματα έγκαιρης αντιμετώπισης επιμερισμού «αστικής ευθύνης» για το προϊόν που εμπορεύονταν, απαιτούσαν από εμάς να συνεχίσουμε να τους κρατούμε ενήμερους για θέματα ασφάλειας χρήσης του προϊόντος. Αυτό ήταν που ταίριαζε απόλυτα με την απόφαση μας για επικοινωνία «θα το πληροφορείστε αμέσως μόλις το μάθουμε». Καθώς αυτή η «γέφυρα επικοινωνίας» ωρίμαζε και οι πελάτες μας ήταν αυτομάτως πληροφορημένοι πάνω στο υαλόνημα και η σχέση μας συνεχώς γίνονταν πιο παραγωγική. Άρχισαν οι πελάτες μας να μου γράφουν γράμματα και να μου λένε ότι εγκρίνουν την ανοιχτή μας πολιτική επικοινωνίας. Η πολιτική μας αποδείχτηκε επιτυχημένη απέναντι και στους επικριτές μας. Στην αρχή μας κατηγορούσαν «εσείς πάτε να μας καταστρέψετε». Μετά μας έλεγαν «όλα αυτά τα κάνετε για να κερδίσετε τον συναγωνισμό» «να μας πάρετε τους πελάτες»!!

Τελικά, παρά τον θόρυβο και την αρνητική δημοσιότητα, το υαλόνημα παρέμενε το τέλειο υλικό μονώσεων. Συνεχώς ανέβαινε η θέση του στην αγορά και εμφανίζονταν και νέες εφαρμογές. Το 1993 ήταν το έτος με τις μεγαλύτερες πωλήσεις στην Ιστορία του υλικού.

Από την εποχή που μας παίδευε ο αμίαντος, όταν η **Manville** υπερασπιζόνταν την θέση της απέναντι στην «αστική ευθύνη προϊόντος», το βασικό επιχείρημα ήταν «εμείς δεν παραβαίνουμε τον νόμο», «Ο νόμος δεν μας υποχρεώνει να βάλουμε προειδοποιητικά σήματα και οδηγίες επικινδυνότητας πάνω στα προϊόντα μας». Έτσι η ευθύνη όλων όσων εμπορεύονταν τα προϊόντα μας αμίαντου, θεωρούσαμε ότι ήταν απλή πλημεληματική ευθύνη, από άγνοια και μια σειρά τέτοιους συλλογισμούς, που είχαν μια βάση μέχρι τα χρόνια του 1960 που οι μελέτες δεν ξεκαθάριζαν την καρκινογενετικότητα. Από τεχνική και νομική άποψη, όλα αυτά ήταν νομότυπα και περνούσαν «σαν Χειρισμοί του θέματος». Αυτή η αμυντική ταχτική σε διαδοχικά νομικίστικα οχυρά, κατάντησε «συνεχιζόμενος αγώνας» με πρωτόγονα όπλα. Στην δεκαετία του 1970 αυτή η ταχτική, μας έφερε «υπό πίεση

των τεράστιων τίτλων στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων» και απολογούμενους στα δικαστήρια, για το Τι;; η εταιρεία έπρεπε να γνωρίζει, Τι;; έπρεπε να είχε κάνει;; και σε τελευταία ανάλυση είχε καταδικαστεί για έλλειψη προβλεπτικότητας. Η αμίαντο βιομηχανία καταδικάστηκε γιατί δεν έπαιρνε υπόψη τις τα νέα δεδομένα, δεν υπολόγιζε τα συνεχώς ογκούμενα νέα στοιχεία, αρνήθηκε ουσιαστικά να συνυπολογίσει και να τοποθετηθεί πάνω στις νέες γνώσεις για το προϊόν της. Και τελικά το πλήρωσε με την ύπαρξη της. Όταν μάθεις να πετάς αεροπλάνο με αυτόματο πιλότο, πρέπει να συνειδητοποιείς και να μάθεις να δέχεσαι ότι η αλήθεια είναι πια το ότι δείχνουν τα όργανα, και οι αντιδράσεις στις πληροφορίες υπαγορεύονται από την λογική των συστημάτων των οργάνων και όχι στις δικές σου αισθήσεις και ότι εσύ νομίζεις. Κάθε συναισθηματική αντίδραση σε προϋποθέσεις και κατάσταση πτήσεως με αυτόματο πιλότο, είναι περιττές και αδικαιολόγητες. Και εμείς το εταιρικό πιλοτάρισμα σε μακροπρόθεσμους στόχους, σε μακροπρόθεσμη στρατηγική τα αναθέταμε στον «αυτόματο πιλότο» όπου οι αισθήσεις είναι off, τα όργανα είναι on. Δεν είχαμε αισθήσεις ούτε εταιρική πολιτική για να κάνουμε κουμάντο σε τέτοια θέματα όταν έκτακτα αντιμετωπίσαμε συνθήκες «αναγκαστικής προσγείωσης». Ως διευθυντές τις Manville είχαμε αίσθηση και αντιδρούσαμε διαισθητικά μόνο σε προβλήματα εξαμηνιαίας κερδοφορίας και καθημερινής τιμής της μετοχής μας.....Ο καθένας λακίζει, μπροστά σε μια τέτοια συμφορά, ειδικά όταν είναι δεδομένο το πώς;; θα αντιδράσει η ανωτάτη διοίκηση σε τέτοιες διλληματικές καταστάσεις. Όταν για παράδειγμα, σε πιέζουν να κόψεις άμεσα κοστολόγιο παραγωγής, είναι δεδομένο ότι θα κόψεις (είτε θα σε αναγκάσουν να κόψεις) έξοδα προστασίας περιβάλλοντος, μιας και αυτά αποδίδουν καρπούς μακροχρόνια.....Διδάχτηκα πολλά στην βιομηχανία. Έμαθα τόσα χρόνια στις επιχειρήσεις ότι: Οι μακροχρόνιοι υπηρεσιακοί στόχοι ονομάζονται **και Αρχές**, και πιο εξειδικευμένα ονομάζονται **Υπευθυνότητα**, και διακυβέρνηση τις τύχης του προϊόντος. (stewardship of the product). Η υπευθυνότητα του παραγωγού για την διακυβέρνηση τις τύχης ενός προϊόντος, αργότερα, ονομάστηκε Υπευθυνότητα «ολικής ζωής προϊόντος». Εκτεινόμενη σε όλη την διάρκεια χρήσης του προϊόντος, που έβαλε κάποιος παραγωγός στην αγορά και συνεχίζει μέχρι την τελική τύχη του, όταν γίνει σκουπίδι και το πετάξει ο καταναλωτής. Η ευθύνη τώρα πια ξεκινά και από την εξόρυξη είτε την σύνθεση των πρώτων υλών με τις οποίες φτιάχνεται ένα προϊόν. Όλη αυτή «η υπόθεση αστικής ευθύνης» μπορεί να κοστίζει πολλά λεφτά και χρειάζεται πολλά κεφάλαια για να εξυπηρετηθεί. Αν την διαχειριστής σωστά όμως, σε κάνει πάμπλουτο!!!.....Αν και πιστεύω ότι αυτή η υπευθυνότητα του παραγωγού για Την «ολική ζωή του προϊόντος» θα καθορίζει σε λίγα χρόνια, τις παραγωγές. Σήμερα διαπιστώνω ότι περνάμε μια μεταβατική περίοδο, τώρα οι νόμοι για το περιβάλλον γίνονται αυστηρότεροι. Η συσσωρευμένη πείρα και γνώση από την εφαρμογή των νόμων αυτών, σίγουρα θα εκφραστούν και μέσα από δικαστικές αποφάσεις, αυστηρές για αστική ευθύνη προϊόντος, που ο κάθε σημερινός παραγωγός βάζει στην αγορά.....Δεν μπορώ να απαριθμήσω πόσες εταιρίες βάζουν και οδηγούν τον εαυτό τους, τους πελάτες τους, τους εργάτες τους σε τέτοιου είδους προβλήματα, με την σημερινή τους παραγωγή.!! Εκείνο που μπορώ όμως να πω, με την πείρα μου, είναι: Η σωστή, ειλικρινής αλλά και εθελοντικά προωθημένη ακόμη υπηρετήση τις διακυβέρνησης «της ολικής ζωής του προϊόντος» προσθέτει εταιρικά συγκριτικά πλεονεκτήματα απέναντι στον ανταγωνισμό. Ειδικά όταν αυτόν τον βλέπεις να πορεύεται με «κοντόθωρη προοπτική και με «αγνόηση του κινδύνου» και ρισκάροντας συνεχώς. Σίγουρα μια τέτοια ολική προσέγγιση των εταιρικών υποθέσεων, σημαίνει διαφορετική εταιρική κουλτούρα. Και αυτή η άλλη εταιρική λογική, χαρίζει αυξημένη πιθανότητα εταιρικής βιωσιμότητας, βιωσιμότητας του προϊόντος στην αγορά, της τεχνολογίας που διαθέτεις για παραγωγή, αυξημένη διάρκεια του τομέα εφαρμογής του υλικού. Και αυτό γιατί θα «επιβιώνουν» οι πελάτες, οι εργάτες, η Φύση, το εργοστασιακό περιβάλλον, και μια σειρά άλλες μοναδικής αξίας παράμετρος καθοριστικές για την μακροβιότητα τις επιχειρησιακής δράσης. Άρα και μακροχρόνια κερδοφορία!! Αυτό είναι μια θαυμάσια προϋπόθεση να ανθίσει ένα προϊόν και η εταιρεία παραγωγής του!!!!

